

TADEUSZ BAŃKOWSKI OPR.

TEATR RELIGIJNY W TARNOWIE W XX WIEKU

Mimo braku jednoznacznego rozumienia terminu „teatr religijny” przyjmuje się dzisiaj jako pewnik istnienie nurtu dramatopisarstwa i sposobu teatralizowania, w którym istotną rolę grają założenia religijne¹. Co więcej, wzrasta ciągle świadomość roli, jaką teatr może odegrać w wychowaniu chrześcijańskim oraz duszpasterstwie².

Celem studium jest przede wszystkim rejestracja faktów teatralnych, zebranie i zabezpieczenie dokumentacji³. Przyjęto następujące kryteria doboru materiału:

Kryterium tematyczne. Zarejestrowano spektakle oparte na dramatach i adaptacjach tekstów, które nawiązują do zasadniczych tajemnic wiary: wcielenia, męki, śmierci, zmartwychwstania, Eucharystii, świętości, męczeństwa.

Kryterium instytucjonalne. Uwzględniono spektakle zrealizowane przez stowarzyszenia i instytucje kościelne lub pozostające pod patronatem Kościoła, nawet takie, których treść nie jest ściśle religijna. W przypadku innych organizacji i instytucji ograniczono się do zarejestrowania wyłącznie spektakli spełniających wymogi kryterium tematycznego.

Przyjęto szerokie rozumienie pojęcia teatralności, rejestrując ciekawsze montaże poetycko-muzyczne.

¹ Ks. Z. Grzegorski. *Współczesny teatr religijny w Polsce. Z przemyśleń i doświadczeń lat 1939-1971*. „Roczniki Humanistyczne” 20 : 1972 z. 1 s. 150.

² Tenże. *Inscenizacja religijna jako środek wychowania w wierze*. „Katecheta” 24 : 1980 nr 3 (137) s. 121-125.

³ Brak, jak dotychczas, monograficznych opracowań dotyczących nie tylko teatru religijnego, ale w ogóle życia teatralnego Tarnowa w interesującym nas okresie. Jedną z prób uzupełnienia tej luki jest praca Marii Onak pt. *Życie teatralne w Tarnowie w latach 1827-1939*, zamieszczona w „Zeszytach Tarnowskich” 1974 s. 99-108. Autorka zajmuje się gościnnymi występami obcych zespołów. Czyni to w sposób bardzo ogólnikowy, nie ujawnia warsztatu badawczego, wskutek czego praca ma niewielką przydatność dla historyka teatru. W latach 1975-1979 powstała rozprawa Ewy Janusz: *Z dziejów teatru tarnowskiego (1893-1918)*. Lublin 1979 (mps KUL).

Przy omawianiu historii instytucji i organizacji powstałych przed r. 1900 sięgnięto do ich początków.

W kalendarium uwzględniono niektóre spektakle powstałe przed r. 1900. Zabieg ten, zastosowany przy omówieniu działalności teatralnej Seminarium Duchownego w Tarnowie, potrzebny był dla uwzględnienia całości dorobku tego środowiska.

Repertuar z lat 1977—1980 obejmuje tylko dorobek Seminarium Duchownego i Oratorium św. Filipa Neri.

Bazę materiałową stanowią trzy rodzaje źródeł: źródła archiwalne, źródła czasopiśmiennicze, informacje zdobyte drogą wywiadów.

Najwięcej materiałów dostarczyła kwerenda czasopiśmiennicza. Czasopisma tarnowskie wychodzące w interesującym nas okresie można podzielić na dwie grupy: wydawane przez instytucje, organizacje lub osoby prywatne nie związane z Kościołem oraz kościelne.

W grupie pierwszej najpoważniejszym źródłem informacji była „Pogoń” (1881—1914)⁴. Wiele informacji zaczerpnięto z czasopism: „Hasło”⁵ i „Praca”⁶. W Tarnowie wychodziło również wiele pism efemerycznych, których byt kończył się przeważnie po kilku miesiącach, czasem po roku. Czasopisma wydawane pod egidą Kościoła, podobnie jak te, które wymieniliśmy wyżej, nie zajmowały się przede wszystkim sprawami teatralnymi, choć niektóre z nich wiele miejsca poświęcały tym zagadnieniom⁷.

Prasa interesowała autora studium ze względu na zawarte w niej anonse, sprawozdania, recenzje oraz materiały ikonograficzne. Wydobyto z niej również nieco materiałów z zakresu teoretycznej refleksji o teatrze. Anonse oraz bardzo krótkie informacje o przedstawieniach zawierały liczne czasopisma. Tego rodzaju źródła stanowiły podstawę do sporządzenia kalendarium wystawień, choć trzeba zaznaczyć, że bardzo często informacje prasowe są niekompletne, często nie podają autora sztuki i pełnego tytułu, szczególnie w przypadku jasełek. Źródłem najbardziej przydatnym dla historyka teatru są recenzje. Niestety, trzeba było dużo dobrej woli ze strony badacza oraz rozluźnienia kryteriów przynależności danego utworu

⁴ A. Kunisz. *Zarys dziejów prasy tarnowskiej (1848-1961)*. Tarnów b.r.w. Archiwum powiatowe w Tarnowie (broszura).

⁵ Tygodnik (1926-1939) — red. J. Kulesza.

⁶ Dwutygodnik (1924-1935) — red. F. Kantor.

⁷ „Dwutygodnik Katolicki i Duszpasterski” (1897-1910) — red. ks. W. Gadowski; „Lud Katolicki” (1914-1922) — red. ks. F. Paryło; „Duszpasterz Młodzieży” (1921-1929) — red. ks. A. Rogóż; „Młody olak” (1921-1928) — red. ks. A. Rogóż; „Okólnik Związku SMP” (1921-1925) — red. ks. A. Rogóż; „Hosanna” (1926-1929) — red. ks. W. Orzech; „Nasza Sprawa” (1933-1939) — red. ks. J. Chrząszcz, ks. J. Paciorek; „Caritas” (1945-1946) — red. ks. K. Pękala; Biuletyn Związku „Caritas” Diecezji Tarnowskiej (1945-1949) — red. ks. S. Wójtowicz.

do gatunku recenzji, aby przynajmniej niektóre materiały wydobyte z prasy tarnowskiej nazwać tym mianem.

Sprawozdania prasowe najbardziej zbliżone do recenzji ukazywały się w „Pogoni” i w „Haśle”. To ostatnie czasopismo miało stałą rubrykę: „Z teatru” lub „Ze sceny”. „Pogoń” nie miała stałej rubryki teatralnej. Informacje o przedstawieniach ukazywały się w dziale: „Kronika miejscowa i zamiejscowa”.

Przebadane czasopisma rzadko zamieszczały ilustracje, dlatego nie udało się zgromadzić więcej materiału ikonograficznego dotyczącego okresu przed II wojną światową. Kilka fotografii pochodzących z tego okresu zdobyto drogą osobistych kontaktów z ludźmi teatru. Przebadano również wszystkie roczniki czasopisma „Teatr Ludowy”, niestety, na łamach tego pisma prawie wcale nie ma wzmianek dotyczących teatru religijnego w Tarnowie.

Spośród źródeł rękopiśmiennych wykorzystano sześć tomów *Księgi Sprawozdań Towarzystwa pod opieką św. Ambrożego (Koła Alumnów Seminarium Duchownego)* oraz kilkadziesiąt roczników czasopisma seminaryjnego „Religioni et Litteris”, wydawanego w maszynopisie od 1948 r. Nie udało się dotrzeć do afiszów drukowanych przed r. 1939, nie zdobyto również programów teatralnych z tego okresu. Dysponujemy jedynie afiszami i programami dotyczącymi niektórych spektakli powojennych. W skład dokumentacji ikonograficznej, oprócz zdjęć ze spektakli, wchodzi reprodukcje afiszów i programów, a także kart tytułowych niektórych, trudniej dostępnych, utworów dramatycznych oraz stron tytułowych czasopism (zob. mps BKUL). Brakujące informacje próbowaliśmy zdobywać drogą wywiadów. Mimo tych wysiłków nie zawsze udawało się ustalić dokładną datę premiery. Stąd w kalendarium jest sporo dat ustalonych na zasadzie chronologii względnej.

Ze względu na szerokie ramy czasowe objęte kwerendą, autor nie był w stanie ani dotrzeć do wszystkich dokumentów i źródeł, ani szczegółowo opracować zebranego materiału. Fragmentaryczność danych nie pozwoliła na próby rekonstrukcji spektakli ani bardziej szczegółową analizę repertuaru.

Podejmując pierwszą próbę opracowania najnowszych dziejów teatru religijnego w Tarnowie, pragnęliśmy jedynie przetrzeć szlak, którym pójdą, mamy nadzieję, nie tylko historycy teatru, opracowując monografie poszczególnych zespołów, ale także badacze kultury w szerokim tego słowa znaczeniu, socjologowie i specjaliści innych dziedzin.

Środowiska twórcze. Teatr religijny jako forma duszpasterstwa i środek ewangelizacji, podobnie jak cała działalność Kościoła, jest w ostatnich czasach przedmiotem szczególnej uwagi socjologów. Charakterystykę poczynań ludzi teatru Tarnowa, podejmowanych w obecnym stuleciu, roz-

poczniemy od próby scharakteryzowania środowisk, które odegrały największą rolę w dziedzinie tworzenia inscenizacji o charakterze religijnym.

Bogate i dynamiczne życie kulturalne stowarzyszeń młodzieżowych, rzemieślniczych i innych, powstałych z inspiracji Kościoła i pozostających pod jego patronatem, znalazło skrzętnych monografistów w osobach alumnów — studentów Instytutu Teologicznego w Tarnowie. Na seminariach naukowych z historii Kościoła prowadzonych przez ks. dra Władysława Węgła i ks. dra Adama Nowaka, powstało szereg prac dotyczących poszczególnych stowarzyszeń. Ks. prof. A. Nowak, który jest dyrektorem Biblioteki Instytutu Teologicznego w Tarnowie i dyrektorem Archiwum Diecezjalnego, zgromadził wiele materiałów dotyczących historii stowarzyszeń katolickich i działalności wybitnych twórców ruchu religijno-kulturalnego i oświatowego w diecezji tarnowskiej. Autor niniejszego studium korzystał obficie z tych materiałów.

Do r. 1939 animatorami życia teatralnego były stowarzyszenia i organizacje społeczne działające pod egidą Kościoła. Po drugiej wojnie światowej organizowaniem inscenizacji religijnych zajmują się przede wszystkim parafie i zakony. W interesującym nas okresie działało w Tarnowie około czterdziestu zespołów teatralnych zajmujących się przeważnie organizowaniem inscenizacji o treści religijnej.

W r. 1869 powstało w Tarnowie stowarzyszenie skupiające rękodzielników, czyli rzemieślników, nazwane „Gwiazdką Tarnowską”. Statut tej organizacji został zatwierdzony 22 lipca 1869 r. Celem „Gwiazdki Tarnowskiej” było kształcenie młodzieży rzemieślniczej. Osiągano ten cel przez organizowanie odczytów, wykładów oraz „ćwiczenie się w stylistyce, rachunkach i rysunkach”⁸.

Z dniem 30 października 1881 r. organizacja zmienia nazwę na Stowarzyszenie Rękodzielników Chrześcijańskich „Gwiazda Tarnowska”⁹. Nieco wcześniej lub współcześnie powstały podobne stowarzyszenia w innych miastach Galicji.

„Ks. A. Kopyciński, założyciel i prezes nowego stowarzyszenia, dążył do tego, aby „Gwiazda” prowadziła prace nad umoralnieniem młodzieży i integrowaniem tarnowskiego środowiska rzemieślniczego”¹⁰.

Już w wypowiedzi programowej założyciela pojawia się sformułowanie „godziwe rozrywki”, wśród których, jak zobaczymy, teatr zajmował niepoślednie miejsce. Najpierw pomyślano o odpowiednim lokalu. Dawny budynek „Gwiazdki Tarnowskiej”, mały i ciasny domek, zostaje w r. 1882

⁸ S. Piech. *Stowarzyszenie Rękodzielników „Gwiazda Tarnowska” w Tarnowie*. Tarnów 1968 (mps) s. 7.

⁹ Tamże s. 13.

¹⁰ Tamże s. 15.

rozbudowany. Pomocy finansowej udzielili: książę E. Sanguszko oraz on bernardyni. Budową kierował architekt J. Szebesta¹¹. W przebudowanym domu mieściła się sala teatralna ze sceną, czytelnia i biblioteka. „Gwiazda Tarnowska” posiadała własny zespół teatralny. Z jej sceny korzystały również zespoły innych stowarzyszeń.

Zespół „Gwiazdy” miał w swoim repertuarze nie tylko sztuki o tematyce religijnej. Z tych ostatnich najczęściej wystawiano jasełka. Treści religijne stanowiły dominantę akademii i wieczorków organizowanych z okazji uroczystości kościelnych oraz przeplatały się z treściami patriotycznymi w uroczystych obchodach rocznic narodowych. Dużą część repertuaru stanowiły sztuki Anczyca i komedie Fredry¹². Źródła dotyczące historii „Gwiazdy Tarnowskiej” nie dostarczają materiału do szczegółowej analizy działalności teatralnej stowarzyszenia. Materiał ten, zebrany na drodze kwerendy czasopiśmienniczej, jest omawiany na różnych miejscach studium w związku z charakterystyką repertuaru lub poszczególnych elementów dzieła teatralnego.

„Gwiazda Tarnowska” od początku swojej działalności pozostawała pod troskliwym protektoratem biskupów tarnowskich. Biskup Ignacy Łobos był od 1886 r. honorowym członkiem stowarzyszenia. On też w r. 1886 poświęcił chorągiew, która została umieszczona w katedrze. W r. 1902 bp Leon Wałęga przyjmuje protektorat nad organizacją. W r. 1883 Stolica Apostolska nadała „Gwieździe” patronów w osobach Najświętszej Marii Panny Wniebowziętej i św. Józefa. „Gwiazda” inspirowała powstanie innych organizacji. W r. 1894 ukonstytuowało się Stowarzyszenie Młodzieży Rękodzielniczej i Przemysłowej „Ojczyzna”. W jego skład weszli przeważnie czeladnicy i terminatorzy należący dotąd do „Gwiazdy”¹³.

7 maja 1882 r. z inicjatywy dyrekcji „Gwiazdy” powstaje Tarnowskie Towarzystwo Oświaty Ludowej. Stało się ono z czasem samodzielnym stowarzyszeniem. Ta ostatnia organizacja, zwłaszcza w pierwszym trzydziestoleciu obecnego wieku, rozwijała ożywioną i efektywną działalność teatralną. Obraz tej działalności przedstawiono w kalendarium oraz w części analitycznej studium.

Od r. 1892 działa w Tarnowie Towarzystwo pod opieką św. Ambrożego (zwane od 1937 r. Kołem Alumnów Seminarium Duchownego). Cele Towarzystwa sformułowano na zebraniu organizacyjnym, które odbyło się 1 listopada 1892 r.¹⁴ Początkowo członkowie rekrutowali się spośród alum-

¹¹ Tamże s. 20.

¹² [Anonim]. *Trzydziestolecie „Gwiazdy Tarnowskiej”*. Tarnów 1912 s. 71.

¹³ Piech, jw. s. 24; J. Korczyński. *Stowarzyszenie Młodzieży Rękodzielniczej i Przemysłowej „Ojczyzna” w Tarnowie*. Tarnów 1968 (mps).

¹⁴ *Księga Sprawozdań Towarzystwa pod opieką św. Ambrożego t. 1 s. 4.*

nów trzech pierwszych lat. Jednak już 27 listopada 1892 r. dołączyli do nich klerycy roku czwartego. „Pod sztandarami miłości mającej już nie tylko połączyć, ale zapalić ogień wśród wszystkich alumnów [...], pod hasłem wspólnej pracy ku wzajemnemu kształceniu się, już to w wymowie, już to w najrozmaitszych gałęziach wiedzy [...] zawiązuje się w murach Seminarium Tarnowskiego Towarzystwo pod opieką św. Ambrożego [...]”¹⁵. Zwróćmy uwagę, że klerycy tarnowscy chcą kształcić się wzajemnie „już to w wymowie”, „już w innych gałęziach wiedzy”. To kształcenie w wymowie stanie się początkiem działalności teatralnej.

Na czwartym z kolei posiedzeniu Towarzystwa wyodrębniono cztery sekcje: teologii, filozofii, historii i spraw społecznych, sztuki i kultury, deklamacji, muzyki i śpiewu¹⁶. Pod względem aktywności w dziedzinie tworzenia inscenizacji religijnych w historii omawianego środowiska można wyodrębnić cztery okresy. Pierwszą fazę działalności teatralnej, przypadającą na lata 1892—1905, można nazwać okresem „kryptoteatralnym”. W sprawozdaniach z tego czasu ani razu nie padają słowa „teatr”, „inscenizacja” itp. Elementy teatralne należy wyluskiwać z imprez o charakterze montażu poetycko-muzycznych. Organizowano przede wszystkim tzw. wieczorki muzykalno-wokalne, w których jako jeden z punktów programu figuruje deklamacja zbiorowa; jest to inscenizacja jakiegoś fragmentu dramatu lub tekstu nie będącego dramatem, ale rozpisanego na role. Teatr seminaryjny jest więc na początku swego istnienia w dużym stopniu teatrem rapsodycznym. Wśród najbardziej zdolnych i zaangażowanych „rapsodyków tarnowskich” lat 1892—1905 należy wymienić: A. Nalepę, J. Gowora, Polaczka, Bartoszewskiego, Muchę, Muchowicza, M. Urbańskiego, Siedlika, Wilka, Woźniczkę, Ręca, Paczyńskiego, Dąbrowskiego. Pamiętajmy, że jest to teatr seminaryjny, jedni alumni odchodzą, inni zajmują ich miejsce. Wszelkie więc wymienianie nazwisk może mieć miejsce tylko na prawach przykładu.

Druga faza aktywności teatralnej alumnów seminarium w Tarnowie trwa od r. 1905 do 1921 i pozostaje pod znakiem jawnej teatralności. Jest to okres przewagi inscenizacji jasełkowych nad wszelkimi innymi imprezami. Oczywiście, drugim nurtem są w dalszym ciągu wieczorki muzykalno-wokalne. Grano jasełka różnych autorów, często własnej kompozycji alumnów. Zarówno w pierwszym, jak i w drugim z omawianych okresów nie ma w seminarium sceny. Alumni-aktorzy grają na zaimprovizowanej scenie. Wśród autorów i inscenizatorów jasełek znów przykładowo tylko wymienimy: Pawła Wieczorka, Leopolda Rachwała. Wśród aktorów: Cierniaka, Kózkę, Paryłę, Pabiana, Jarosza, Solaka, Nawalnego.

¹⁵ Tamże s. 4.

¹⁶ Tamże s. 5

W okresie trzecim, który obejmuje lata 1922—1939, grane są w dalszym ciągu jasełka, zawsze w wieczór wigilijny. Dalej organizuje się wieczory poetycko-muzyczne, które teraz noszą nazwę „uroczystych wieczorów ku czci [...]”. Już w okresie poprzednim do stałych pozycji repertuarowych należały coroczne akademie ku czci: Niepokalanego Poczęcia NMP (8 grudnia); Zwiastowania NMP (25 marca); św. Tomasza z Akwinu (7 marca); imienin ks. rektora, jubileuszów kościelnych, obchodów patriotycznych itp. Również w poprzednim okresie znikły zupełnie deklamacje zbiorowe. Na program uroczystych wieczorów składają się tylko utwory poetyckie recytowane solo i muzyka.

Specyfiką trzeciego okresu pracy charakteryzowanego środowiska są inscenizacje utworów, których treść osnuta jest wokół zagadnienia meżnego wyznawania wiary. Wiele z tych tekstów nawiązuje do współczesnych prawie prześladowań w Meksyku czy dramatycznych wydarzeń w Ekwadorze, inne sięgają po wątki fabularne do prześladowań z pierwszych wieków chrześcijaństwa. Wśród reżyserów tego okresu warto wymienić: J. Zawadę, H. Stochela, J. Frycza, W. Biernata, J. Paciorka.

Rok 1945 otwiera ostatni etap twórczości teatralnej alumnów Seminarium Duchownego. Jasełka i akademie okolicznościowe organizowane są nadal. Tradycją, obok wieczorków organizowanych z wyżej wymienionych okazji, stały się uroczyste akademie ku czci św. Stanisława Kostki, humorystycznie potraktowane wieczory z okazji św. Mikołaja oraz tzw. Wielokropki — comiesięczne programy rozrywkowe, których początek stanowiły, jak się wydaje, wesołe punkty programu wieczorów wigilijnych. Były to swego rodzaju „interludia” w przedstawieniach jasełkowych. W omawianym okresie seminarium dorobiło się własnej sceny, a w ramach Koła św. Ambrożego powstała osobną sekcją dramatyczna¹⁷. Najwybitniejsze osiągnięcia sceny seminaryjnej po II wojnie światowej to inscenizacje dramatów Zawieyskiego, Rostworowskiego, Brandstaettera. Do najbardziej utalentowanych reżyserów należą: Obartuch, E. Rzeszuto, Z. Adamek. Duże osiągnięcia w dziedzinie scenografii i muzyki należy przyznać Tadeuszowi Bukowskiemu. Ks. Zbigniew Adamek, absolwent polonistyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, który od 1978 r. jest profesorem i wychowawcą w seminarium, podejmuje obecnie bardzo ciekawe próby w zakresie poszukiwania nowych form wypowiedzi scenicznej. Inscenizacje *Hymnów Maryjnych* Brandstaettera, *Madonn polskich* Harasymowicza, *Pełni czasu* Cz. Ryszki są udanymi próbami inscenizowania tekstów poetyckich, zespalania słowa poetyckiego z muzyką i obrazem plastycznym w jeden spójny język teatru. Prowadzona przez wspomnianego twórcę grupa rapsodyczna „Dabar” występuje w różnych ośrodkach diecezji i kra-

¹⁷ S. Piekarz. *Historia Koła św. Ambrożego*. Tarnów 1970 (mps).

ju, szerząc umiłowanie poezji i teatru oraz prezentując solidne umiejętności w zakresie warsztatu poetycko-teatralnego.

Zarówno „Gwiazda Tarnowska”, jak i Towarzystwo pod opieką św. Ambrożego były organizacjami działającymi na terenie miasta Tarnowa. Stowarzyszenia młodzieżowe, których działalność pragniemy teraz omówić, miały swoje władze i zarząd w Tarnowie, ale posiadały oddziały terenowe w poszczególnych parafiach diecezji. Historyka teatru religijnego w Tarnowie — mieście — ogarnia zazdrość, gdy wertując sprawozdania z poszczególnych okręgów widzi, że sam Tarnów jest w tych sprawozdaniach rzadko wymieniany. Ponieważ jednak interesuje nas nie tylko teatr religijny w administracyjnych granicach Tarnowa, ale także inspiratorska rola centrum tarnowskiego wobec całego regionu, warto spojrzeć na działalność omawianych organizacji z perspektywy osiągnięć ogólnodiecezjalnych. J. Tobiola, monografista związku, tak przedstawia genezę Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej: „18 listopada 1909 r. na zjeździe XX Dziekanów w Tarnowie, bp Leon Wałęga, jako temat do omówienia na następny rok, przedstawił sprawę opieki duszpasterskiej młodzieży męskiej w parafiach miejskich i wiejskich. Przede wszystkim chodziło o młodzież męską pozaszkolną, wymagała ona bowiem szczególnej opieki, gdyż po opuszczeniu szkół młodzi chłopcy dostawali się często w nieodpowiednie towarzystwo”¹⁸. Odzew na apel ks. biskupa był początkowo dość słaby. Dopiero od r. 1916 rozpoczyna się dynamiczny rozwój organizacji. 31 stycznia 1918 r. zostaje utworzony Zarząd Diecezjalny. Jego prezesem wybrano ks. Kacpra Mazura. W kilka lat później powstaje Sekretariat Generalny, mający koordynować pracę organizacji w diecezji. „Najniższą komórką organizacyjną KSMM było Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej (SMP), obejmujące swoją działalnością granice wsi, miasta, parafii. Członkami czynnymi SMP mogła być młodzież w wieku od 14 do 25 lat”¹⁹. „Naczelnym zadaniem SMP było wychowanie religijno-moralne, które miało ukształtować młodzież na dzielnych i czynnych członków społeczeństwa, przejętych duchem katolickim i polskim, miłujących Boga i ojczyznę”²⁰.

Dorobek KSMM w skali ogólnodiecezjalnej był bardzo znaczny. Dla ilustracji podamy kilka liczb: w 1925 r. zorganizowano w diecezji 285 przedstawień i 1181 deklamacji; w r. 1930 — 711 przedstawień i 1181 deklamacji; w cztery lata później — 591 przedstawień i 1412 innych programów scenicznych. Warto dodać, że stowarzyszenie miało również kino objazdowe. Wśród filmów, dużą część stanowiły filmy o treści religijnej

¹⁸ J. Tobiola. *Związek Młodzieży Polskiej Męskiej w Tarnowie 1916-1939*. Tarnów 1970 (mps) s. 31.

¹⁹ Tamże s. 31.

²⁰ Tamże s. 67.

(np. *Quo vadis*). Biblioteka związku rozporządzała w r. 1924 — 500 egzemplarzami sztuk scenicznych. Od 1927 r. wychodzi czasopismo „Młody Polak” — organ KSMM, a w latach 1921—1929 ukazuje się równolegle inne pismo „Duszpasterz Młodzieży”. Na łamach „Młodego Polaka” pojawiały się również refleksje z zakresu teoretycznych problemów teatru, poradniki sceniczne itp.

O ile liczby obrazujące rolę związku w skali diecezjalnej są imponujące, dorobek SMP działających przy parafiach miasta Tarnowa jest słabo udokumentowany. „Młody Polak” przynosi bogactwo informacji o przedstawieniach teatralnych na prowincji, bardzo rzadko natomiast informuje o imprezach organizowanych w Tarnowie. Bardzo czynny był oddział KSMM „Orlątko” przy Parafii św. Rodziny (księżę misjonarzy) w Tarnowie. Oddział ten prowadził szczególnie ożywioną działalność teatralną w latach 1925—1939. Imprezy odbywały się w budynku przy ul. Krakowskiej będącym własnością księżę misjonarzy, dziś już nie istniejącym. Reżyserowali bracia Stanisław i Edward Kulczykowie. Dekoracje wykonywały siostry szarytki. Stroje szyła s. Ludwika Kiełb. Na przedstawienia przybywali często biskupi tarnowscy²¹.

Dysponujemy skąpyimi informacjami dotyczącymi działalności SMP przy Parafii Katedralnej w Tarnowie. „Młody Polak” przynosi bardzo mało informacji. Podobnie efemeryczne pismo „Parafia Katedralna”. Nieliczne dane pozwalają sądzić, że ograniczono się do obchodów rocznego święta patronalnego (św. Stanisława Kostki — 13 listopada), organizując uroczyste wieczornice, czasem inscenizacje sztuk o św. Stanisławie. Obok montaży poetyckich i dramatów o św. Stanisławie, wystawiano sztuki o charakterze komediowym, które miały jednak zawsze charakter umoralniający. Grano również jasełka. Wspomniany oddział KSMM „Orlątko” przez kilkanaście lat miał niezmiennie w repertuarze *Betlejem polskie* Lucjana Rydla.

Rok 1924 jest datą powstania organizacji skupiającej młodzież żeńską. Była to również organizacja diecezjalna. W r. 1925 istniało w diecezji 41 stowarzyszeń terenowych, w r. 1926 — 51. Władze centralne Związku konstytuują się w 1926 r. Dnia 7 lipca tegoż roku odbywa się w Tarnowie zjazd delegowanych. Powołana wtedy Rada Związkowa wybiera prezesem ks. prałata Lubelskiego. Do Zarządu wchodzi: Wanda Fuxówna i m. Klara Zakrzewska — urszulanka²².

Cyfry obrazujące dorobek KSMZ w skali diecezjalnej są imponujące. W r. 1929 urządzono 310 inscenizacji utworów dramatycznych i 1123 de-

²¹ Wywiad z Marianem Borowcem, prezesem SMP „Orlątko” w latach 1936-1939, z 4 I 1977.

²² IV Sprawozdanie Związku Młodz. Polskiej Żeńskiej s. 3.

klamacje. W 1934 r. zarejestrowano 671 przedstawień teatralnych. W samym Tarnowie pierwszy oddział powstał przy kościele ss. Urszulanek już w 1924 r. Istniał także oddział KSMZ „Szarotka” przy kościele Księży Misjonarzy. Brak dokumentacji nie pozwala na bardziej szczegółowe odтворzenie działalności teatralnej Związku w samym Tarnowie.

Na przykładzie działalności kilku organizacji społeczno-kulturalnych istniejących do wybuchu II wojny światowej mieliśmy okazję prześledzić rolę Kościoła i różnych jego środowisk w tworzeniu kultury.

Kościół traktował tę dziedzinę swojej działalności jako środek duszpasterski. Zwróćmy uwagę, że teatr religijny, tworzony przez wzmianowane środowiska, spełniał również ważne zadanie budzenia ducha narodowego. Galicja dzięki pewnej autonomii miała stosunkowo duże możliwości pracy na polu podnoszenia kultury narodowej. Społeczeństwo Tarnowa, skonsolidowane wokół Kościoła, możliwości te w pełni wykorzystało. Szerzej na ten temat powiemy przy okazji analizy repertuaru oraz w podsumowaniu.

Po zawierusze II wojny światowej Kościół w Tarnowie znowu wykorzystuje teatr i szeroko pojętą działalność kulturalną jako środek ewangelizacji. Chronologicznie najstarszą z instytucji zajmujących się szerzeniem kultury religijnej i łączących cele duszpasterskie z artystycznymi jest Asysta Maryjna przy kościele oo. Bernardynów. Jej twórcami byli: Helena Bojanówna i o. Benigny. Początków działalności teatralnej Asysty należy szukać w samej istocie tego rodzaju instytucji, jaką jest udział w procesjach liturgicznych, uświetnianie ich przez odpowiednie, bogate i efektowne stroje. Od 1949 r. Asysta uczestniczyła nie tylko w procesjach przy własnym kościele, ale wyjeżdżała do Kalwarii Zebrzydowskiej na uroczystości ku czci Matki Boskiej Wniebowziętej. Od lat pięćdziesiątych rozpoczęła się ściśle teatralna działalność Asysty. W tym czasie kierowniczką jest P. Kot, a opiekunem o. Bonawentura. Wystawiano przede wszystkim sztuki o tematyce hagiograficznej. W r. 1964 kierowniczką Asysty została Helena Różycka. Była ona reżyserem wszystkich sztuk wystawianych po tej dacie. Największe osiągnięcie zespołu stanowiła inscenizacja dramatu ks. Piotra Turbaka *Agnes*, który pokazano również z wielkim powodzeniem w Kalwarii Zebrzydowskiej. Zespół pracował w trudnych warunkach. „Warunki, w których pracowaliśmy, były okropne. Małe garderoba była na co dzień stolarnią i magazynem ogrodnika, z trudnością mieściliśmy się z naszymi rekwizytami, których większość była na dworze, a ogrzewanie w garderobie stanowiły emocje i aplauz publiczności”²³.

²³ Wywiad z H. Różycką, kierowniczką Asysty, z 25 IX 1977.

W r. 1956 rozpoczyna się bardzo dynamiczna praca teatralna innego środowiska tarnowskiego: Oratorium św. Filipa Neri. W historii tej pracy można wyróżnić dwa etapy. Pierwszy trwał od r. 1956 do 1959, drugi rozpoczął się po kilkunastoletniej przerwie w r. 1972 i trwa do dziś. W pierwszym okresie istnienia Zespół Dramatyczny prowadzony był przez księży z Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri: Olgierda Kokocińskiego, Mieczysława Stebarta, Krzysztofa Małachowskiego, Tadeusza Nagela. O początkach i celach działalności informują sami twórcy Zespołu w korespondencji. „[...] Kongregacja nasza wznowiła prowadzenie sali oratoryjnej [...]. Pracujemy [z] zespołami amatorskimi [złożonymi], przede wszystkim, z młodzieży. Reżyserię prowadzi któryś z księży kongregacyjnych przy poradzie zawodowego aktora czy reżysera [...]. Mamy ambicje odgrywać rolę swego rodzaju teatru katolickiego. Nie chodzi nam jedynie o sztuki religijne, ale przede wszystkim posiadające wydźwięk etyczny, właściwy naszym przekonaniom katolickim”²⁴.

Warto zwrócić uwagę na rolę, jaką wobec mieszkańców Tarnowa spełniało Oratorium. „Powszechnie znanym jest fakt, że od dłuższego czasu zawiesił swoją działalność Teatr Miejski im. L. Solskiego w Tarnowie. W ten sposób zapotrzebowanie na wszelkiego rodzaju imprezy teatralne zaspakajane jest w Tarnowie jedynie przez dwa przyzakładowe Domy Kultury, które ze względu na ograniczone możliwości, jedynie sporadycznie mogą wystawiać widowiska teatralne. Naturalnym uzupełnieniem braków, jakie na tym odcinku na terenie Tarnowa istnieją, jest działalność zgromadzenia [...], które może poszczycić się poważnymi osiągnięciami”²⁵. Praca teatralna Oratorium odbiła się szerokim echem w całej Polsce dzięki fotoreportażowi zamieszczonemu przez pismo „Za i Przeciw”²⁶. Wiele zespołów z różnych stron kraju prosiło o pomoc w postaci przesłania tekstów dramatycznych lub wskazówek i porad z zakresu organizacji spektaklu²⁷. Odpisy korespondencji wysyłanej przez kierownictwo Oratorium świadczą, że prośby te chętnie spełniano. Zespół Oratorium uzyskiwał pozwolenia na druk afiszów, sprzedaż biletów, a przedsprzedaż prowadziły nawet kasy „Orbisu”. W Archiwum Kongregacji Oratorium przechowuje się egzemplarze tekstów dramatycznych opatrzone pieczętką Wydziału Kultury MRN w Tarnowie, zezwalającą na wystawienie.

²⁴ List ks. O. Kokocińskiego do A. Zelenay z 17 II 1958.

²⁵ Pismo ks. M. Stebarta do Prez. Woj. Rady Narodowej w Krakowie z 14 V 1959.

²⁶ „Za i Przeciw” 1958 nr 46 (87).

²⁷ List A. Majkowskiej z Warszawy do Kierownika Oratorium z 29 XI 1958; List A. Kaczmarka z Ostrowa Wlkp. z 7 II 1959; List A. Sosnowskiej z Dynowa (woj. Rzeszów) z 18 III 1957.

W repertuarze Zespołu znajdujemy sztuki J. Kasprowicza (*Na wzgórzu śmierci*), J. Zawieyskiego (*Miłość Anny*), K. Makuszyńskiego (*Szatan z VII klasy*), M. Twaina (*Książę i żebrak*), W. Rzący (*Zaklęta królowna*), L. Rydla (*Betlejem polskie*).

Działalność teatralna Oratorium w drugim okresie, od 1972 r., ma zupełnie inny charakter. Inscenizacje religijne są integralną częścią nabożeństw i są wyłącznie środkiem oddziaływania duszpasterskiego, nie istnieje formalny zespół teatralny, a do organizowania spektakli angażowani są sporadycznie klerycy, lektorzy i inna młodzież związana z kościołem Księży Filipinów. W repertuarze tego okresu znajdują się przede wszystkim jasełka (L. Rydel *Betlejem polskie*, L. Schiller *Pastorałka*) oraz teksty będące kompilacją z różnych autorów. Drugi nurt stanowią sztuki współczesne, mające charakter²⁸ duszpasterski i pisane na specjalne okazje (ks. T. Bańkowski *Ziarno rzucone w ziemię* — misterium misyjne, oraz *List misyjny*, również o tematyce misyjnej). Od r. 1977 datuje się rozwój trzeciego nurtu repertuarowego, ambitnych montażu poetyckich przygotowywanych i inscenizowanych przez J. Wasilewską. Wśród nich należy wymienić: *Misterium maryjne* — przegląd polskiej poezji maryjnej na tle historii Polski; *Panie, do kogóż pójdziemy* — montaż poetycki o charakterze powołaniowym; *Aby człowieka ziemi w człowieka nieba przemienić* — montaż poezji o Matce Boskiej i bł. Maksymilianie Kolbe). Młodzież z omawianego środowiska występowała na diecezjalnym dniu skupienia animatorów życia teatralnego w Zbylitowskiej Górze pod Tarnowem, pokazując montaż *Panie, do kogóż pójdziemy* (1980 r.) Program *Aby człowieka ziemi w człowieka nieba przemienić* zaprezentowano na Jasnej Górze w Częstochowie, z okazji ogólnopolskiej pielgrzymki młodzieży żeńskiej (31 V 1980 r.), oraz na Świętej Górze w Gostyniu, w ramach dorocznego *Te Deum* maturzystów. W przygotowaniu wspomnianych programów brał udział Młodzieżowy Zespół Muzyczny — istniejący przy kościele Księży Filipinów w Tarnowie. Animatorami działalności teatralnej w ostatnim okresie pracy Oratorium są: ks. W. Borowiecki, który może poszczycić się szczególnie dużymi osiągnięciami w dziedzinie inscenizacji tekstów jasełkowych, oraz ks. T. Bańkowski. Z kręgu osób świeckich wspomniana już J. Wasilewska, zasłużona współpracownica Oratorium zarówno w zakresie reżyserii, jak szukania nowych form wypowiedzi teatralnej. W zakresie scenografii dużo pracy wkładają J. i W. Ruszelowie. W przedstawieniach jasełkowych dużą rolę odgrywała choreografia. Na tym polu współpracowała z Oratorium W. Zachowa.

Na mapie kulturalnej XX-wiecznego Tarnowa ważną pozycję zajmuje dorobek Parafii św. Józefa przy kościele MB Fatimskiej. W latach 1956—

—1975 powstaje wiele ciekawych i ambitnych inscenizacji religijnych, których twórcami byli ks. J. Marszałek i G. Nowak. Miarą dynamiki pracy omawianego środowiska niech będą przytoczone liczby. W ciągu niespełna dwudziestu lat działalności odbyło się 49 premier dramatów o tematyce jasełkowej, maryjnej, pasyjnej i hagiograficznej. Liczba wystawień zamyka się cyfrą 612²⁸.

Oto ciekawsze pozycje repertuarowe: ks. E. Karuk *Agnus Dei* (jasełka); B. Bossowski *Gdy umierał Zbawiciel czyli Ben Roboam* (misterium pasyjne); tenże *Madonna z Fatimy* (dramat maryjny). Aktorzy rekrutowali się z grona ministrantów i lektorów.

W tym samym czasie żywą działalność prowadziła Parafia Najśw. Serca Pana Jezusa w Tarnowie. Twórcą, kierownikiem i reżyserem zespołu była Eulalia Nowy. Zespół składał się w większości z ludzi dorosłych, pracujących, co jest zjawiskiem raczej wyjątkowym. Prawie wszystkie pozostałe zespoły istniejące po II wojnie światowej w Tarnowie składają się przeważnie z młodzieży lub dzieci. Osiągnięć omawianej grupy teatralnej nie można mierzyć liczbą premier. W ciągu blisko dwudziestu lat było ich zaledwie kilka. Inszenizacje amatorów z Parafii Najśw. Serca Pana Jezusa charakteryzuje bardzo staranne przygotowanie. Reżyser eksponuje rolę słowa. Ciekawe rozwiązania scenograficzne przygotowuje i wykonuje artysta malarz, który jest stałym scenografem zespołu.

W repertuarze grupy należy zwrócić uwagę na następujące pozycje: Z. Kossak-Szczucka *Gość oczekiwany*, B. Bossowski *Gdy umierał Zbawiciel czyli Ben Roboam*, R. Brandstaetter *Dzień gniewu*²⁹.

Ciekawą kartę historii teatru religijnego w Tarnowie stanowią dzieje Zespołu Kolędniczego OSP w Tarnowie-Świerczkowie. W r. 1944, jeszcze przed zakończeniem wojny, powstała myśl zorganizowania tzw. kolędy — widowiska jasełkowego prezentowanego w wędrownce po domach. Człowiek, który wcielił ów projekt w życie, to Mieczysław Gibała. Próby rozpoczęły się w obozie pracy przymusowej w miejscowości Ostrów pod Tarnowem. Tam 14 stycznia 1945 r. odbyła się premiera widowiska kolędowego. Odtąd działalność kolędników tarnowskich trwa do dziś. Od r. 1972 zaczynają występować na scenach osiągając poważne sukcesy. Wzięli udział w II Powiatowym Przeglądzie Zespołów Kolędniczych zorganizowanym przez Towarzystwo Ziemi Tarnowskiej (1972). W rok później zajęli II miejsce na Powiatowym Przeglądzie Zespołów Kolędniczych w Tarno-

²⁸ G. Nowak. *Wykaz imprez religijnych w latach 1956-1975 w parafii św. Józefa w Tarnowie*. Tarnów 1977 (rkps).

²⁹ Wywiad z Eulalią Nowy z 25 IX 1977.

wie: Uzyskali również II Nagrodę na Ogólnopolskim Przeglądzie Zespołów Kołędniczych w Jastrzębi w r. 1974³⁰.

Spośród środowisk kościelnych, które po II wojnie światowej szerzyły ewangelię za pośrednictwem sceny, należy wymienić: Zakład Wychowawczy ss. Felicjanek w Tarnowie; Młodzieżowy Zespół Filii Parafialnej przy kościele św. Marcina w Zawadzie koło Tarnowa oraz Klasztor ss. Sacré Coeur w Zbylitowskiej Górze pod Tarnowem.

W prowadzonym przez ss. Felicjanki Zakładzie Wychowawczym w Tarnowie dobrą tradycją stały się od kilkunastu lat inscenizacje jasełek, a także fragmentów powieści czy nowel figurujących na liście lektur szkolnych. Inicjatorką i kierownikiem tej pracy jest s. Ildefonsa (Zofia Budzoń), autorka oryginalnych jasełek. Zakład ss. Felicjanek jest przeznaczony dla dzieci upośledzonych umysłowo. Przy ocenie artystycznego poziomu tych widowisk pamięć o tym jest rzeczą niezbędną. Niemniej warto odnotować fakt, że również wobec tych dzieci teatr może stać się pomocnym środkiem w procesie wychowania³¹.

Najmłodszym zespołem teatralnym na interesującym nas terenie jest grupa młodzieży z Zawady k. Tarnowa, działająca od 1972 r. Zespół wystawiał jasełka oraz inscenizacje o tematyce pasyjnej i ogólnej. Twórcą i animatorem był b. wikariusz tej placówki — ks. Stanisław Marczewski. Zespół wyjeżdżał na gościnne występy do sąsiednich parafii. Na premiery przybywał dwukrotnie do Zawady bp ordynariusz dr Jerzy Ablewicz³².

Szkoda, że nie zachowała się dokumentacja dotycząca pracy teatralnej ss. urszulanek, które prowadziły średnią szkołę żeńską i z pewnością organizowały jakieś okolicznościowe inscenizacje. Niewiele również da się powiedzieć na temat osiągnięć na polu teatru religijnego ss. Zgromadzenia Sacré Coeur. Siostry te prowadziły w okresie międzywojennym Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące. Praca teatralna z młodzieżą wymienionych szkół była bardzo ożywiona. Jak dotychczas udało się ustalić niewiele faktów. Według informacji udzielonych w wywiadzie przez s. Krystynę Chwalibogowską następujące zakonnice były szczególnie zaangażowane w pracę teatralną: s. Konstancja Kierzkowska, s. Maria Fudakowska, s. Jadwiga Skudro, m. Maria Korytko, m. Adriené. Wystawiano jasełka, inscenizowano teksty Pisma św., w repertuarze były utwory Wyspiańskiego. Również po II wojnie światowej, mniej więcej do r. 1957, sporadycznie przygotowywano inscenizacje o treści religijnej³³.

³⁰ Wywiad z M. Gibałą z 8 I 1977. Por. Cz. Knapik. *Zespoły kołędnicze pow. tarnowskiego kontynuują tradycję folkloru*. „Gazeta Krakowska” 1975 nr 36 (8374); *Kronika Zespołu Kołędniczego OSP w Tarnowie-Swierczkowie* (rkps).

³¹ *Kronika Zakładu Wychowawczego ss. Felicjanek w Tarnowie* (rkps).

³² *Kronika Filii Parafialnej przy kościele św. Marcina od 3 lipca 1973* (rkps).

³³ Wywiad z s. Krystyną Chwalibogowską z 15 I 1977.

Lata 1975—1979 były dla wielu z wymienionych środowisk okresem pewnego zahamowania aktywności w dziedzinie tworzenia teatru religijnego. W ostatnich miesiącach obserwujemy jednak duże ożywienie i zainteresowanie teatrem jako środkiem duszpasterstwa zarówno na forum ogólnopolskim, jak i diecezjalnym. Kuria Diecezjalna w Tarnowie, a zwłaszcza Referat Duszpasterstwa Młodzieży przejął patronat nad wielu imprezami o charakterze teatralnym, przygotowuje się animatorów grup parafialnych, zainicjowano kursy dla młodzieży z terenu całej diecezji. Wskazuje to, że Kościół tarnowski, podobnie jak w ubiegłych dziesięcioleciach, również dziś wykorzystuje wszystkie środki, które mogą stać się pomocne w szerzeniu kultury religijnej i formowaniu wiernych.

Wykaz instytucji i organizacji świeckich, nie związanych wyraźnie z Kościołem, a zajmujących się również przygotowywaniem spektakli o charakterze religijnym, podano w osobnym aneksie. Jest ich tak wiele, że omówienie ich dorobku przekracza ramy studium. Poza zasięgiem zainteresowań autora pozostał również teatr szkolny. Ta część dziejów teatru tarnowskiego czeka na osobną monografię.

Na obraz kultury danego środowiska składa się z jednej strony społeczne działanie masowe w ramach organizacji i stowarzyszeń oraz instytucji kościelnych, z drugiej zaś praca jednostek szczególnie utalentowanych, obdarzonych pasją działania. Pobieźny przegląd środowisk teatralnych Tarnowa uświadomił nam ogromną dynamikę działań zespołowych. Młodzież i ludzie dorośli, organizacje społeczne o profilu świeckim i religijnym, Seminarium Duchowne, parafie i zakony, duchowni i świeccy chrześcijanie uczestniczyli czynnie w tworzeniu kultury religijnej przez teatr. Tarnów posiadał również wybitne jednostki, które swoją twórczością, zwłaszcza dramatopisarską oddziaływały na rozwój teatru religijnego nie tylko w Tarnowie i w diecezji, ale w całej Polsce. Należał do nich niewątpliwie ks. Józef Lenartowicz (1852—1926). „Ogromnie chłonny wiedzy i świata, zajmował się prócz pełnego duszpasterstwa także i astronomią, geografią, historią, literaturą, sztuką, teatrem, muzyką, szeroko pojętą oświatą ludową”³⁴. Utwory dramatyczne jego autorstwa wymieniono w bibliografii.

Innym wybitnym twórcą był ks. Wojciech Orzech (1889—1945), szczególnie zasłużony na polu muzyki kościelnej, założyciel Towarzystwa ku Wspieraniu Muzyki Kościelnej³⁵. Miarą dynamiki działalności ks. Franciszka Walczyńskiego niech będą liczby skomponowanych przez niego utworów muzycznych (200 kompozycji wokalnych i około 30 utworów

³⁴ Ks. W. Swider. *Sw. p. X. Józef Lenartowicz (1852-1926)*. Tarnów 1978 (mps).

³⁵ Ks. A. Koterla. *Wspomnienie o Sw. p. ks. Wojciechu Orzechu (1889-1945)*. „Currenda” 1977 nr 9 s. 12.

organowych). Jest on również autorem *Oratorium Bożego Narodzenia czyli tzw. jasełek*. Do grona księży szczególnie zasłużonych dla kultury Tarnowa należy wreszcie ks. Paweł Wieczorek, autor trzydziestu kilku utworów dramatycznych. Z indywidualności liczących się na polu amatorskiego ruchu teatralnego o profilu religijnym, należy wymienić Bronisława Bosowskiego (zm. 1971). Był polonistą z wykształcenia, a z zamiłowania człowiekiem teatru i teatrologiem, działaczem młodzieżowym i społecznym, bardzo zaangażowanym działaczem KSMM, wreszcie płodnym pisarzem dramatycznym. Pozostawił po sobie wiele dramatów, które do dziś są chętnie inscenizowane przez teatry amatorskie Tarnowa i diecezji. Do najbardziej wartościowych i najczęściej granych należy dramat pasyjny *Gdy umierał Zbawiciel* (inny tytuł *Ben Roboam*). Utwór nie jest drukowany i krąży w licznych maszynopisach. Człowiekiem teatru w pełnym tego słowa znaczeniu jest współcześnie ks. Zbigniew Adamek, również polonista z wykształcenia, absolwent KUL, który w Seminarium Duchownym podtrzymuje bogatą tradycję działalności teatralnej. Scenariusze spektakli zrealizowanych przez niego na przestrzeni ostatnich lat zarejestrowano w bibliografii. Wszystkie przykładowo tylko wyliczone tu nazwiska będą przywoływane wielokrotnie w dalszej części pracy.

Charakterystyka repertuaru religijnego omówionych wyżej zespołów z konieczności musi być potraktowana bardzo skrótowo i pobieżnie, ponieważ zadaniem studium jest rejestracja spektakli i omówienie ich kształtu scenicznego. Dramat religijny nie może więc stać się przedmiotem szczegółowych analiz. Należy przy tym zaznaczyć, że wiele tekstów nie dochowało się. Informacje o nich czerpiemy z recenzji lub wywiadów. Dane te są często fragmentaryczne i nie dają pełnego oglądu treści i struktury utworu. Na początku wskażemy na te cechy repertuaru, które dają się zauważyć na przestrzeni całego interesującego nas okresu, następnie omówimy rodzaj i charakter utworów trafiających na sceny tarnowskie w poszczególnych okresach, wyodrębnionych na podstawie periodyzacji historyczno-literackiej XX wieku.

Najpierw należy stwierdzić całkowitą nieobecność na scenach tarnowskich sztuk autorów epoki staropolskiej oraz innych epok przedromantycznych. Recepja sceniczna dramatu polskiego rozpoczyna się od inscenizacji utworów Mickiewicza i Słowackiego. Drugim charakterystycznym rysem omawianego repertuaru jest prawie całkowita nieobecność utworów pisarzy obcych, zarówno współczesnych, jak i dawnych. Badania prof. I. Sławińskiej wykazały, że to zjawisko w większym lub mniejszym nasileniu obserwuje się w całej Polsce³⁶.

³⁶ I. Sławińska. *Sacrum w młodym teatrze polskim*. W: *Z zagadnień kultury chrześcijańskiej*. Lublin 1973 s. 531-541.

Kolejne pytanie, jakie chcemy postawić, dotyczy recepcji bieżącej twórczości dramatycznej. Wiek XX to swego rodzaju kalejdoskop, w którym przesuwają się, stykając ze sobą, granice epok i prądów literackich: końcowa faza okresu Młodej Polski, bardzo dynamiczne i zróżnicowane życie literackie II Rzeczypospolitej, to twórczość okresu wojny i okupacji oraz lat powojennych.

W latach 1892—1913 (dla całości obrazu obejmujemy badaniem kilka ostatnich lat XIX stulecia) teatr tarnowski reaguje przede wszystkim na utwory, w których treści religijne przeplatają się z patriotycznymi. Nie jest więc przypadkiem, że wykaz repertuaru zamieszczony w materiałowej części pracy otwiera *Książd Marek Słowackiego*. Następnie do r. 1900 notujemy trzy inscenizacje różnych części *Dziadów* oraz dwie inscenizacje *Konfederatów barskich* Mickiewicza. Dodajmy *Kordiana Słowackiego* oraz dramat Staszczyka *Filomaci i Filareci*. Wszystkie te utwory pojawiły się na scenie Seminarium Duchownego. III część *Dziadów* pojawi się jeszcze dwukrotnie: w r. 1900 i 1907, a *Książd Marek* wróci na scenę w 1909 r. Zarówno *Dziady* z r. 1907, jak i wspomniana ostatnio inscenizacja *Księdza Marka* miały miejsce w sali „Sokoła”, a więc nie były przeznaczone tylko dla wąskiego kręgu ludzi, jak w przypadku inscenizacji w Seminarium Duchownym. W 1910 r. pojawiają się na scenie „Sokoła” sztuki, których tytuły mówią same za siebie. Są to: *Gwiazda Syberi* L. Starzeńskiego, *Przed bitwą racławicką* Morawskiego i Majchra, *Grunwald* S. Friedberga. W r. 1911 publiczność tarnowska oglądała inscenizacje utworów: *Dzwony biją* Kubicza, *Za Ojczyznę* anonimowego autora oraz *Kordiana Słowackiego*. Tematykę patriotyczną podejmują również: *Dramat jednej nocy* A. Urbańskiego, *Chrzest w płomieniach* Neumanowej, *Duch Skargi* Borelowskiego, *Jeńcy* L. Rydla, *Dziesiąty Pawilon* Staszczyka, *W podziemiach Pawiaku* Królikowskiego, *Proroctwa Skargi* Korolewicz, *Książd Mackiewicz* S. Friedberga. Na pierwsze dziesięciolecie obecnego stulecia przypada również zapoznanie się publiczności tarnowskiej z *Betlejem polskim* L. Rydla. Znamienne jest, że jeszcze przed ukazaniem się utworu drukiem, bo już 2 marca 1905 r., *Betlejem polskie* prezentuje na scenie „Sokoła” Teatr Ludowy z Krakowa. Na rok 1908 przypada rodzima premiera przygotowana przez Towarzystwo Szkoły Ludowej. W tym samym roku notujemy premierę *Golgoty* F. Kruczkowskiego, sztuki, w której autor, podobnie jak Rydel w *Betlejem polskim*, łączy bardzo ściśle treści religijne z narodowymi. Ten krótki przegląd repertuaru za lata 1892—1913 wskazuje, że na przełomie XIX i XX w. teatr tarnowski karmi się wielkim repertuarem romantycznym, a z bieżącej twórczości reaguje na sztuki, które nawiązują do powstań 1830 i 1863 r. Analiza dostępnych materiałów wykazuje, iż było to działanie celowe i zamierzone, nastawione na budzenie ducha narodowego w społeczeństwie Tarnowa.

Repertuar lat 1914—1939 jest bardziej zróżnicowany. Pojawiają się inscenizacje dramatów o tematyce hagiograficznej (o św. Stanisławie Kostce oraz nieliczne inscenizacje utworów maryjnych). Poważny nurt repertuarowy stanowią dramaty o tematyce martyrologicznej. Również bardzo często pojawiają się inscenizacje tekstów jasełkowych i szopkowych. W dalszym ciągu triumfy święci *Betlejem polskie* L. Rydla, natomiast nie zdobyła sobie scen tarnowskich *Pastorałka* L. Schillera. W interesującym nas okresie zanotowano jedynie inscenizację fragmentów *Pastorałki* (*Adoracja Anielska*), zrealizowaną w 1936 r. przez M. Piechnik, nauczycielkę. Wykonawcami były dzieci ze szkoły podstawowej. Według ustnej relacji M. Piechnik *Pastorałkę* w Mościcach (obecnie Tarnów-Swierczków) w latach dwudziestych reżyserował M. Mikruta — wybitny działacz w zakresie kultury ludowej. Nie znaleziono jednak potwierdzenia tej relacji w źródłach. Z innych utworów do kręgu *Pastorałki* zaliczyć można, w pewnym sensie, *Oratorium Bożego Narodzenia czyli tzw. jasełka* ks. F. Walczyńskiego. Oto, co sam autor pisze w słowie wstępnym: „Czyniąc zadość życzeniu przyjaciół naszych pamiątek religijno-narodowych, zebrałem z najlepszych i najstarszych, jakie istnieją, źródeł, te tak bardzo ulubione jasełka. Oczyściwszy je z licznych błędów, tak co do treści, jak i formy, podaję je do wiadomości szerszej publiczności w nadziei, że będą mile przyjęte i przyczynią się do chwały Bożej i ożywienia ducha narodowego”³⁷.

Ostatnie słowa cytowanej wypowiedzi włączają utwór również w krąg *Betlejem polskiego*, akcentując patriotyczne nastawienie autora.

Ks. Mirosław Paciuszkiewicz w swoich rozważaniach na temat jasełek dużo miejsca poświęca tradycji szopkowo-kołędniczej, uważając szopkę za jedną z ciekawszych form twórczości o Bożym Narodzeniu³⁸. W latach 1914—1939 tradycja szopkowa była bardzo żywa. Ciekawą pozycję w tym kręgu utworów stanowi *Szopka harcberska* J. Brauna³⁹.

Nie znaleziono jak dotychczas potwierdzenia pojawienia się tego utworu na scenach tarnowskich.

W latach dwudziestych obecnego wieku bardzo żywa była w Tarnowie tradycja szopki politycznej. Obok *Szopki krakowskiej* pojawia się również *Szopka tarnowska*⁴⁰. Teksty, których autorami byli dwaj znani działacze

³⁷ Ks. F. Walczyński. *Oratorium Bożego Narodzenia czyli tak zwane jasełka w obrazach scenicznych ze śpiewami*. Wyd. 5. Tarnów 1912 s. 3.

³⁸ Ks. M. Paciuszkiewicz. *Konwencje teatralne twórczości jasełkowej*. „Roczniki Humanistyczne” 20 : 1972 z. 1 s. 41-73.

³⁹ J. Braun. *Szopka harcberska. Widowisko sceniczne w 3 aktach*. Kraków 1924. Nakładem Towarzystwa Szkoły Ludowej.

⁴⁰ M. Rozwadowski, R. Skowroński. *Szopka tarnowska* (fragmenty). „Hasło” 1927 nr 6.

kulturalni Tarnowa, zaprawione były tak ciętą satyrą, że doszło do wytoczenia autorom procesu o obrazę. Nie udało się, jak dotychczas, odnaleźć tekstów drugiej *Szopki tarnowskiej*, studenckiej. Z lakonicznych informacji prasowych można wnosić, że charakterem i treścią teksty jej zbliżone były do utworów Rozwadowskiego i Skowrońskiego⁴¹.

Jasełka stanowiły w omawianym okresie żelazną pozycję repertuarową większości zespołów teatralnych. O wielu tekstach, które źródła określają tylko jako jasełka, nie podając tytułu i autora, nie da się nic powiedzieć. Streszczenia i recenzje ze spektakli organizowanych przez Seminarium Duchowne informują, że były to utwory o tradycyjnej, przeważnie trzyaktowej kompozycji (*Pasterze*, *Herod*, *Przy żłobku*). Często obserwujemy zjawisko łączenia różnych tekstów w jedną całość. O tym, że produkcja wydawnicza dwudziestolecia międzywojennego w zakresie jasełek była bardzo bogata, niech świadczy fakt, że sam ks. Paweł Wieczorek, wzmiankowany już autor tarnowski, wydrukował w tamtych latach pięć różnych tekstów jasełek. O ogromną część blisko dwustu tekstów jasełkowych zanotowanych przez ks. Paciuszkiewicza w przywoływanym już opracowaniu ukazuje się właśnie w dwudziestoleciu międzywojennym. Jak już wspomniano, brak w źródłach autorów i tytułów nie pozwala ustalić frekwencji poszczególnych tekstów.

Zanim przystąpimy do omówienia recepcji dramatów o tematyce hagiograficznej i maryjnej w latach 1914—1939, zapytajmy, czym dysponował rynek wydawniczy w tym zakresie. Zestawienie produkcji wydawniczej w dziedzinie dramatu religijnego w epoce Młodej Polski z analogicznym zjawiskiem okresu II Rzeczypospolitej wskazuje na wielki wzrost liczby drukowanych utworów o tematyce hagiograficznej w drugiej z porównywanych epok.

Antoni Burzyński w pracy pt.: *Dramat religijny w okresie XX-lecia międzywojennego*⁴² zarejestrował 478 tekstów utworów dramatycznych wraz z przykładami dramatów obcych autorów. Zwraca uwagę wielka liczba utworów o św. Franciszku z Asyżu, odnotowujemy teksty o św. Klarze, Małgorzacie z Kortony, św. Antonim, św. Jerzym, św. Wincentym à Paulo. Spotykamy sztuki misyjne. Pojawiają się sztuki o świętych polskich: bł. Bronisławie, bł. Kindze, św. Jacku, św. Stanisławie Szczepanowskim, św. Stanisławie Kostce, bracie Albercie.

Zwraca uwagę ogromne bogactwo sztuk maryjnych. Konfrontacja produkcji wydawniczej z praktyką teatralną Tarnowa pozwala odnotować liczne inscenizacje utworów o św. Stanisławie Kostce, jedną premierę dramatu

⁴¹ [Anonim] (br. tyt.), „Światowid” 1921 nr 2.

⁴² Lublin 1970 (mps).

o św. Stanisławie ze Szczepanowa, jedną sztukę misyjną, kilka premier utworów o tematyce maryjnej i liczne realizacje dramatów historycznych o męczeństwie chrześcijan. Dziwi więc słaba frekwencja sztuk maryjnych, brak inscenizacji dramatów o świętych polskich. Należy zachować daleko idącą ostrożność w wyrażaniu owego zdziwienia. Jak wspomniano wyżej, zaginęła dokumentacja działalności ss. urszulanek, które prowadziły Szkołę Realną Żeńską. Nie przebadano archiwów szkół tarnowskich. Być może, że dalsza wnikliwa kwerenda przyniesie korektę wypowiedzianych wyżej sądów, syntetyzując zagadnienie recepcji dramatów hagiograficznych i maryjnych w latach 1914—1939. Trzeba wreszcie stwierdzić, że w repertuarze teatrów tarnowskich w okresie II Rzeczypospolitej rzadko pojawiają się utwory pisarzy obcych. W przebadanych źródłach ani razu nie pojawia się nazwisko Ghéona, który przecież w zakresie dramatu religijnego otwiera nową epokę.

Zatrzymajmy się z kolei przez chwilę nad bardzo żywotnym nurtem repertuarowym, jaki tworzył w latach 1914—1939 dramat historyczny, nawiązujący do prześladowań wyznawców Chrystusa. Jeden z utworów tej grupy pt. *Bohater eucharystyczny*⁴³ nawiązuje do dziejów męczeństwa św. Tarsycjusza. Rzecz dzieje się za panowania cesarza Maksymiana (przełom III i IV w. po Chr.). Bohaterem jest tu właściwie zbiorowość, i to podwójna. Z jednej strony świat chrześcijan z papieżem Marcelem na czele, z drugiej przeciwstawione tamtemu środowisko pogańskich Rzymian z cesarzem Maksymianem. Utwór mało oryginalny. W inne czasy przenosi nas anonimowy autor dramatu pt. *Bóg nie umiera*. Bohaterem jest Garcia Moreno, prezydent Ekwadoru, wielki czciciel Najśw. Serca Pana Jezusa, pragnący rozszerzyć ten kult w swoim kraju. Ostrzegany i szantażowany przez masonów nie ustaje w swoich wysiłkach. Groźby zostają spełnione, prezydent ginie z ręki skrytobójców. Jego ostatnie słowa to okrzyk: „Bóg nie umiera”. Nie udało się dotrzeć do tekstu dramatu. To lakoniczne streszczenie podajemy na podstawie recenzji⁴⁴.

Dramaty o tematyce pasyjnej rzadko pojawiają się na scenach tarnowskich w okresie II Rzeczypospolitej. Młoda Polska wydała trzy teksty, które weszły na trwałe do literatury polskiej: J. Kasprowicza *Na Wzgórzu Śmierci* (1912), K. H. Rostworowskiego *Judasz z Kariothu* (1913), K. Przerwy-Tetmajera *Judasz* (1914). Żaden z tych utworów ani w poprzednim okresie, ani w dwudziestoleciu międzywojennym nie wszedł na sceny tarnowskie. Z bogatego dorobku II Rzeczypospolitej w zakresie dramatów o tematyce pasyjnej i wielkanocnej odnotowujemy dwie premiery: *Ukrzy-*

⁴³ [Anonim]. *Bohater eucharystyczny. Dramat rel.* Poznań 1914.

⁴⁴ [Anonim] (br. tyt.). *Księga Sprawozdań Koła św. Ambrożego t. 4 s. 355.*

żuj Go G. Trzywdar-Rakowskiego (1935) oraz *Człowiek, który sprzedał Boga* anonimowego autora (1934).

Za próby poszukiwania nowych form wypowiedzi dramatycznej należy uznać scenariusz inscenizacji pt. *Łódź Piotrowa*, oparty na tekście *Ewangelii* oraz misterium o kapłaństwie *Zlecenie wodzu do kapłańskich hufców* — również próba inscenizowania tekstów ewangelicznych. Obie inscenizacje zrealizowano w Seminarium Duchownym.

Spośród tekstów o tematyce ogólnej odnotowujemy jedną premierę *Balladyny* Słowackiego oraz inscenizację *Niespodzianki* K. H. Rostworowskiego (1932). Sięgnięto również po utwór Jabłońskiego *Zaduszki* (1931) oraz inscenizowano baśń fantastyczną J. Brezy *Czar nocy świętojańskiej* (1933). Ten ostatni utwór był jednym z nielicznych przykładów twórczości dramatycznej dla dzieci. Dramat o tematyce religijnej, adresowany szczególnie do najmłodszych odbiorców nie jest prawie wcale reprezentowany w repertuarze omawianego okresu.

Ograniczone ramy studium nie pozwalają zająć się bliżej repertuarem całego okresu powojennego. Omówimy jedynie główne nurty repertuaru scen tarnowskich po 1956 r. Sięgnięto wówczas po utwory, które weszły na trwałe do historii literatury i teatru, a w poprzednich okresach nie zostały zauważone przez teatr tarnowski. Są to: *Na Wzgórzu Śmierci* J. Kasprowicza (Oratorium Księża Filipinów — 1957); *Judasz z Kariothu* K. H. Rostworowskiego (Seminarium Duchowne — 1970); *Pastorałka* Schillera (Państw. Teatr im. L. Solskiego — 1970) oraz *Kłątwa* Wyspiańskiego (Państw. Teatr im. L. Solskiego — 1975). Drugi nurt repertuarowy to inscenizowanie utworów wybitnych pisarzy współczesnych: Zawieyskiego, Brandstaettera, Kossak-Szczuckiej.

W zakresie jasełek nie notujemy po r. 1956 zbyt wielu ciekawych propozycji teatralnych. Na sceny trafiają przeważnie kompilacje różnych utworów. *Betlejem polskie* Rydla prawie nigdy nie jest grane w całości. Mutacje tekstu idą w różnych kierunkach. Najbardziej twórcze są te, które uzupełniają tekst, wprowadzając postaci z najnowszej historii Polski. Pojawiają się próby szukania nowych form przekazywania treści związanych z Bożym Narodzeniem. Wśród nich wymienimy utwór ks. T. Bańkowskiego *Gwiazda jego nie wszędzie* oraz tekst ks. Z. Adamka *Historia jednej nocy*. Pierwszy z wymienionych utworów to jednoaktówka ukazująca losy współczesnych młodych ludzi, dla których atmosfera wieczoru wigilijnego staje się okazją do refleksji i krytycznego osądu własnego życia. Druga warstwa semantyczna tekstu ukazuje prawdę, że Chrystus przyniósł pokój i zbawienie nie tylko ludziom żyjącym dwa tysiące lat temu, ale również współczesnemu człowiekowi, uwikłanemu w tyle problemów na pozór nierozwiązywalnych. Słowa *Nie-Boskiej komedii* „Galilej-

czyku zwyciężyłeś”, włożone w usta jednego z bohaterów, ukazują całą moc z jaką Chrystus walczy o zbawienie każdej duszy ludzkiej⁴⁵.

W *Historii jednej nocy* ks. Z. Adamka występują zarówno tradycyjne postaci jasełkowe (Pasterze, Mędrzy, Aniołowie, Maria, Józef), jak i ludzie współcześni, bez wyraźnego określenia ich kondycji (Człowiek I, Człowiek II itd.). Ludzie ci dokonują osądu współczesnych czasów w aspekcie realizacji Chrystusowego przykazania miłości, np.:

CZŁOWIEK IV

Chcemy, aby nie było głodnych i umierających z głodu.

CZŁOWIEK V

A jednak tyle wokoło nas zła, ucisku, przemocy, niewoli.

CZŁOWIEK II

Człowiek wciąż dla człowieka nie jest bratem.

CZŁOWIEK III

Na świecie wciąż panują ciemności, gromadzą się czarne chmury.

CZŁOWIEK IV

Na świecie wciąż trwa noc⁴⁶.

Tradycyjne postacie jasełkowe, np. Mędrzy, nie są — jak w większości utworów — tylko statystami, ubranymi w bogate stroje i mówiącymi niewiele słów. Prowadzą długie rozmowy na temat poznania prawdy:

BALTAZAR

Od tysięcy lat podobne pragnienie trawi ludzi. Prawdziwym celem mądrości nie są zaklęcia ani czary ukazywane ludowi, lecz rzeczywiste poznanie. Pojąć przyczynę, dla której Bóg stworzył świat i stworzył go takim, nie innym... Doszliśmy daleko, gdyż wiedza zdobywana nie dla wywyższenia się nad drugich, dla władzy, czy dla postrachu, doprowadzi zawsze do prawdy, źródła, z którego płynie dar zwany rozumem. Stworzenie, jeśli szuka, odnajdzie trop Stworzyciela⁴⁷.

Ciekawe propozycje teatralne mamy do odnotowania po 1956 r. w zakresie dramatów o męce Pańskiej. W tym kręgu tematycznym da się wyodrębnić dwie grupy utworów. Na jednym krańcu postawimy *Na wzgórzu Śmierci* J. Kasprowicza, na drugim utwory B. Bossowskiego *Gdy umierał Zbawiciel* (*Ben Roboam*), dramat nieznanego autora pt. *Ofiara krzyża* oraz sztukę ks. Tratinsa *Miriam*.

Cechą wspólną wymienionych tekstów jest specyficzny stosunek do wydarzeń biblijnych. Zdarzenie dramatyczne toczy się jakby na peryferiach historii biblijnej. Na przykład dramat B. Bossowskiego *Gdy umierał Zbawiciel* przenosi nas do domu członka Wysokiej Rady (*Ben Roboama*) —

⁴⁵ Ks. T. Bańkowski. *Gwiazda jego nie wszędzie*. Tarnów 1972 (mps).

⁴⁶ Ks. Z. Adamek. *Historia jednej nocy*. Tarnów 1979 (mps) s. 12.

⁴⁷ Tamże s. 8.

(Akt I), następnie do pretorium Piłata (Akt II), by (w akcie III) powrócić na taras domu Ben Roboama. W utworze nieznanego autora *Ofiara krzyża* akt I rozgrywa się w domu członka Sanhedrynu, który tym razem nosi imię Gamaliel, akt II w domu Piłata, akt III na tarasie mieszkania Gamaliela.

W sztuce ks. Tratinsa zdarzenie dramatyczne ma miejsce w domu faryzeusza, noszącego dla odmiany imię Symeon. Autorzy unikają pokazywania faktów ewangelicznych, postać Chrystusa i wydarzenia biblijne są ciągle obecne, ale tylko w planie makrokosmosu teatralnego. Akcja utworu Kasprowicza umieszczona jest wprawdzie na Golgocie, ale jest to Golgota symboliczna. Podobnie gdy chodzi o osoby. Historia ewangeliczna nie przekazuje imion Ben Roboama i Symeona, członków Sanhedrynu. Ewangelisci nie podają informacji o sytuacji rodzinnej członków Wysockiej Rady. Tymczasem analizowane utwory przedstawiają nie tyle dramat Chrystusa skazanego na mękę i śmierć, ale rodzinny dramat owego Ben Roboama vel Gamaliela vel Symeona, który popada w konflikt z własną córką — Miriam, na tle odmiennych zapatrywań na Chrystusa. U K. H. Rostworowskiego jest to dramat Judasza. U Kasprowicza dramat Duszy zwiedzionej przez Lucyfera oraz Szymona borykającego się z ogarniającym go zwątpieniem. Jak widzimy, w wielu utworach powtarza się ten sam schemat kompozycyjny tych postaci, model konfliktu.

Osobny blok repertuarowy po r. 1956 stanowią dramaty hagiograficzne, maryjne i misyjne. Znowu notujemy bardzo małą liczbę inscenizacji sztuk o tematyce maryjnej i prawie zupełny brak sztuk misyjnych. W tej ostatniej grupie utworów obserwujemy próby zapelnienia istniejącej luki repertuarowej. Owocem tych usiłowań są utwory ks. T. Bańkowskiego *Ziarno rzucone w ziemię* (1978) oraz *List misyjny* (1979) wystawione przez Zespół Oratorium św. Filipa Neri. W obu ukazano proces budzenia się powołania misyjnego oraz wielki hart ducha misjonarzy, którzy nie zrażają się żadnymi trudnościami i przeciwnościami.

Utwory hagiograficzne i maryjne omówimy łącznie, ponieważ teksty należące do tych grup tematycznych łączy jeden typ bohatera, jak i podobny model intrygi, podobne motywacje itp. Zarówno bohaterka dramatu R. Mazura *Bernadetta*, jak i dzieci fatimskie z utworu B. Bossowskiego *Madonna z Fatimy* czy o. Kordecki z *Obrony Częstochowy* J. Dylkiewicza-Nałęcza, a także wszyscy bohaterowie utworów o tematyce hagiograficznej stają wobec pewnego zdarzenia, które jest probierzem ich wartości moralnej, sprawdzianem odwagi, wiary, przekonań. W większości tych utworów dochodzi do starcia sprzecznych racji. Wartość artystyczna konkretnego utworu zależy od tego, czy autor potrafił w sposób właściwy rozkładać blaski i cienie. Autorom utworów o św. Stanisławie Kostce z reguły dużą trudność sprawiało przedstawienie procesu duchowego doj-

rzewania bohatera. Łączyło się to z trudnością przewyciężenia stereotypów w widzeniu tej postaci. W konsekwencji przejawienie „dodatnich cech bohatera pozytywnego prowadzi do »świętoszkowatości« i »cukierkowatości«”. Przeciwnie, tendencja do wyposażenia bohatera negatywnego we wszystkie możliwe namiętności sprawia, że bujna i ekscentryczna osobowość Pawła, brata św. Stanisława, budzi większą sympatię czytelników i widzów niż główny bohater.

W omawianym okresie (po 1956 r.) w dalszym ciągu stwierdzamy brak inscenizacji sztuk o świętych polskich oraz o św. Franciszku, św. Teresie i innych. Fakt ten trudno zrozumieć, istniało bowiem wiele sztuk, których bohaterami byli święci lub kandydaci na ołtarze związani z Tarnowem lub diecezją. Wymieńmy kilka z nich: F. R. Biedroń *Gwiazda ludu*, Szczepanów 1930 (Utwór osnuty na motywach męczeńskiej śmierci Karoliny Kózkówny, która zginęła w obronie niewinności 18 XI 1914 r. w Zabawie). Ta sama postać jest bohaterką utworu P. Wężykówny *Kwiat ziemi polskiej*, Tarnów (b.r.w.); ks. Paweł Wieczorek (trylogia), cz. I *Święte Pachole*, cz. II *Mały Apostoł*, cz. III *Św. Stanisław Szczepanowski*, Tarnów 1935—1936; P. Staśko *Błogosławiona królowa Kinga*, Tarnów 1938.

Uwagi o repertuarze współczesnego teatru tarnowskiego zamknijemy omówieniem najnowszych prób poszukiwania nowych form wypowiedzi dramatycznej. Usiłowania tworzenia nowych tekstów dramatycznych o tematyce hagiograficznej zaczęły się już w 1954 r. Bardzo ciekawą propozycją teatralną w tym zakresie było wystawione w tym właśnie roku w Seminarium Duchownym misterium pt. *In honorem S. Thomae*. Wiadomości o tym tekście czerpiemy z recenzji: „Poszczególne obrazy przedstawiały ułomek życia św. Tomasza. Omawiany był przez dwa na przemian recytujące chóry. Ilustracją zaś do słów była akcja na scenie. Przerwy między obrazami wypełniło wiążące w całość czytanie przez brata Reginalda starożytnego życiorysu św. Tomasza. Akcję lub recytację przerywały chóry: polifoniczny i gregoriański, które wykonały siedem pieśni ku czci Najświętszego Sakramentu, Matki Boskiej i św. Tomasza”⁴⁸.

W podobnym stylu opracowano misterium o bł. Maksymilianie Kolbie: *Häftling Nr 16670* (1972) oraz misterium o św. Tomaszu *Semper orare* z r. 1974. W widowisku zatytułowanym *Rememoramini*, zrealizowanym z okazji 150-lecia Seminarium Duchownego, na podstawie scenariusza przygotowanego przez ks. Z. Adamka, a zmodyfikowanego przez Adowicza, wykorzystano teksty Pisma św., dokumentów papieskich i biskupich, kronik, biografii. Całość utrzymana była w konwencji teatru rapsodycznego. Ks. Z. Adamek jest również autorem montażu *Więc Papiestwu cześć i chwala*. Tworzywem słownym stały się w tym wypadku teksty Pisma

⁴⁸ *Księga Sprawozdań* t. 5 s. 206-207.

sw., dokumentów Soboru Watykańskiego I, doniesienia ówczesnej prasy informującej o przebiegu Soboru. Mamy więc do czynienia z teatrem faktu. Poezja, Pismo św., wypowiedzi ludzi współczesnych na temat „Kim jest dla mnie Jezus Chrystus”? czy też „Kim jest dla mnie Maryja”? — to elementy warstwy słownej scenariuszy montażu przygotowywanych w Oratorium Księży Filipinów przez J. Wasilewską. Wśród imprez o charakterze montażu poetyckich możemy wyróżnić dwa typy. Jeden, który można nazwać przeglądem poetyckim z kluczem. Przykładem niech będzie scenariusz pt. *Czas odlotu*. Motyw śmierci w poezji polskiej, przygotowany przez ks. Z. Adamka. Klucz jest określony w podtytule. Ten sam twórca, jak już wspomniano, bierze często na warsztat jednego autora (Harasymowicza, Ryszkę, Brandstaettera) i dokonuje udanego mariażu słowa poetyckiego z takimi środkami ekspresji scenicznej, jak: muzyka, ruch sceniczny, światło, obraz plastyczny.

Refleksje na temat współczesnego repertuaru scen tarnowskich nie dadzą się zamknąć wyraźnym podsumowaniem. Wskazaliśmy na główne tendencje w tarnowskim teatrze religijnym. Gorączkowy proces poszukiwania nowych form wypowiedzi scenicznej trwa.

Kształt sceniczny spektakli. Wróćmy na chwilę do *terminus a quo* ram czasowych niniejszego studium, by w telegraficznym skrócie omówić główne elementy spektakli realizowanych na poszczególnych etapach rozwoju teatru religijnego w XX-wiecznym Tarnowie.

Okres Młodej Polski jest epoką wielkich przemian zarówno w teatrze europejskim, jak i polskim: „Wiemy ogólnie, że na przestrzeni dwudziestolecia, które będzie przedmiotem naszych przypomnień, dokonały się w teatrze europejskim dwie albo trzy rewolucje, że na te lata przypadają narodziny nowoczesnej scenografii i inscenizacji, że ustala się nowa terminologia. Przemiany te żłobią oczywisty ślad w świadomości także Młodej Polski”⁴⁹. Na terenie polskim przemiany te dokonywały się stopniowo. Na przełomie wieków przypada poznanie dramatu europejskiego (Maeterlinck, Wagner, Hauptmann). Pierwsze lata obecnego stulecia (do 1905 r.) upływają pod znakiem prób stworzenia rodzimego modelu teatru (Wyspiański, Przybyszewski, Rydel, Miciński). Pojawia się termin i koncepcja „teatru — świątyni”, obserwujemy próby stworzenia modelu teatru ludowego⁵⁰.

Pytanie pierwsze brzmi, jaki kształt teatralny miały inscenizacje jasełkowe, z pewnością mieszczące się w ramach wspomnianego modelu. Reżyser, który bierze na warsztat jakikolwiek dramat o tematyce Bożego

⁴⁹ I. Sławińska. *Młodopolska batalia o teatr*. W: *Mysł teatralna Młodej Polski*. Antologia. Warszawa 1966 s. 6.

⁵⁰ Por. tamże s. 6-7.

Narodzenia, musi najpierw rozstrzygnąć problem rozmiarów widowiska. Prawie każdy tekst należący do tego kręgu tematycznego da się skrócić do maksimum lub rozbudować, uzupełnić. Już sam fakt, że reżyser czy inscenizator sięga po tekst jasełek teatralnie bogaty lub zabiera się do realizacji utworu, który nie wymaga wielkiej obsady i bogatej wystawy, świadczy pośrednio o ambicjach i możliwościach tworzonego przezeń teatru. Nawet w dorobku jednego zespołu, Teatru Seminarium Duchownego, da się zauważyć pewną ewolucję. Na przykład *Jasełka* ks. P. Wieczorka reżyserowane przez autora i wystawione 24 XII 1906 r. były widowiskiem o niewielkiej obsadzie, bez udziału orkiestry i śpiewu chóralnego. Ale już w następnym wystawieniu, 1 I 1907 r., sprawozdawca odnotowuje udział chóru i orkiestry⁵¹. Jeśli zestawimy recenzje różnych premier *Betlejem polskiego* Rydla w Tarnowie: jednej, którą dał w ramach gościnnych występów Teatr Ludowy z Krakowa w 1905 r. i drugiej, przygotowanej w trzy lata później przez Towarzystwo Szkoły Ludowej, z porównania tego wyniku niedwuznacznie, że inscenizacja rodzima była bardziej ambitna. Wzbudziła też wielkie zainteresowanie publiczności. Anonimowy autor tak rozpoczyna recenzję z omawianego widowiska: „*Betlejem polskie*, sztuka patriotyczna w 3 aktach, a w 5 odsłonach Dra Lucjana Rydla została we czwartek dn. 16 bm (I 1908 r.) wystawiona staraniem TSL. Już kilka dni przed przedstawieniem bilety były w zupełności rozkupione, a w dzień przedstawienia cisnęły się do kasy tak niezliczone tłumy, że bardzo wiele osób musiało odejść bez biletów [...]. Wystawa zaś *Betlejem* w Tarnowie była tak wspaniała, że byli nią zachwyceni nawet tacy, którzy widzieli *Betlejem* we Lwowie lub w Krakowie. Kurtyna przedstawiająca szopkę krakowską, na tle której ukazują się figury Jędrka-Mędrka, Żyda, Twardowskiego, Szatana, Dziadusia, została tak pięknie namalowana przez p. Słanego [...], że przewyższa znacznie szopkę teatru krakowskiego. Wyobraża ona szopę, po której obu stronach znajdują się małe chałupki chłopskie, w dali zaś ukazuje się pałac z trzema złożonymi kopułami, kolory wieżyc grają tak misternie, że pałac wydaje się jak zaczarowany [...]. Chóry mieszane i męskie jak również część orkiestralna wypadły bardzo poprawnie, a śpiew solowy Anioła w I akcie [...] był wysoce artystyczny”⁵². Styl czy też manierę inscenizacyjną, która polega na tworzeniu widowisk wielkich, wieloobsadowych, na wykorzystaniu bogatych środków zarówno w zakresie scenografii, jak muzyki, śpiewu, udziału chórów itp. mamy okazję skonstatować również w następnej fazie rozwoju teatru religijnego w Tarnowie. Jednym z najwybitniejszych osiągnięć w tej dziedzinie w okresie II Rzeczypospolitej była inscenizacja *Bożego Narodzenia*

⁵¹ *Księga Sprawozdań* t. 2 s. 81.

⁵² [Anonim]. *Betleem polskie*. „Pogoń” 1908 nr 3.

S. Komara w 1929 r. Reżyser i scenograf w jednej osobie — Znamirowski, zdając sobie sprawę z małych walorów samego tekstu, cały wysiłek skoncentrował na stworzeniu widowiska imponującego oprawą zewnętrzną. Recenzent tygodnika „Hasło” tak relacjonuje poczynania reżysera: „W ocenę treści i wiersza nie wdajemy się, jest słaby, a zrozumiał to doskonale reżyser, całą swą uwagę zwracając na walory wzrokowe: dekoracje, kostiumy i zestawienie grup. Lepiej wystawić tej sztuki nie było można, bo nawet zawodowy teatr, posiadający lepsze urządzenia techniczne, nie przyłożyłby tyle uwagi, nie wygłaszałby tak każdego fałdu sukni, czy dekoracji, nie wystudiował tak cieni i efektów światła”⁵³. Dodajmy, że udział w inscenizacji brało około 100 osób. Historia widowisk jasełkowych realizowanych po II wojnie światowej, a zwłaszcza po 1956 r., wskazuje na obecność trendów inscenizacyjnych charakterystycznych dla okresów poprzednich. Obserwujemy przechodzenie od inscenizowania tekstów teatralnie ubogich do sięgania po utwory wymagające większej obsady i bogatszych środków ekspresji scenicznej. Taką ewolucję poświadcza wypowiedź jednego z twórców Zespołu Oratorium św. Filipa Neri: „Rozpoczęliśmy naszą działalność wystawieniem bardzo prymitywnych *Jasełek*, na zaimprovizowanej scenie, przy papierowych dekoracjach. W *Jasełkach* brał udział sami chłopcy, nawet w roli Matki Boskiej i Aniołów [...]. Potem były jasełka Lucjana Rydla, również wystawione przez dzieci, w bogatej oprawie tanecznej i wokalne”⁵⁴. Również jasełka przygotowywane przez Zespół Oratorium w ostatnich latach, w tym m.in. znowu *Betlejem polskie*, są bardzo starannie opracowywane pod względem choreograficznym. Muzycznie widowiska jasełkowe powojenne są o wiele uboższe, zwłaszcza dotyczy to ostatnich lat. Nie notujemy występowania chórów, brak również muzyki w przerwach międzyaktowych. Zastępuje się ją często wspólnym śpiewem kolęd. W zakresie scenografii przeważają dekoracje płaskie, malowane na płótnie, rzadziej zdarza się przestrzenne za budowanie sceny. Za jedno z ambitniejszych rozwiązań plastycznych należy uznać scenografię A. Reisinga do *Betlejem polskiego* Rydla (Oratorium Księży Filipinów — 1957). Pejzaż górski, stanowiący tło sceny w akcie I, jest wyraźnie stylizowany na młodopolską ludowość i „góral-szczyzną”. Romańskie kolumny pałacu Heroda w akcie II, z widoczną na attyce głową lwa, przenoszą widza w inną, rzymską i żydowską rzeczywistość, nawiązując do realiów biblijnych i historycznych. W akcie III, na tle szarej płaszczyzny, która stanowi tło sceny, wyeksponowano prosty, drewniany żłobek z Dzieciątkiem.

⁵³ [A n o n i m]. *Boże Narodzenie Stanisława Komara*. „Hasło” 1929 nr 5.

⁵⁴ List ks. M. Stebarta do A. Majkowskiej z 27 XII 1958.

W inscenizacjach najnowszych rezygnuje się często z weryzmu w scenografii, z chęci tworzenia iluzji.

Należy podkreślić dużą dbałość o kostiumy. Niektóre zespoły pożyczają je z Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie, inne posiadają własne komplety strojów.

Inscenizacje dramatów o tematyce pasyjnej scharakteryzujemy na przykładzie trzech realizacji tego samego tekstu. Chodzi o dramat B. Bossowskiego *Gdy umierał Zbawiciel (Ben Roboam)*. Utwór napisany przez człowieka teatru, mającego duże wyczucie sceny, nie wymagał zbyt daleko idących adaptacji. Zespół Seminarium Duchownego wystawił dramat Bossowskiego w 1955 r., Zespół Parafii Najśw. Serca Pana Jezusa wystąpił z premierą *Ben Roboama* w rok później, zaś w 1972 r. wystawiła utwór młodzież filii parafialnej przy kościele św. Marcina w Zawadzie k. Tarnowa, w reżyserii ks. S. Marczewskiego.

W przypadku Zespołu Seminarium Duchownego usunięto role żeńskie, co jak się wydaje musiało bardzo zubożyć tekst, ponieważ jedną z pierwszoplanowych postaci jest właśnie Miriam, córka Ben Roboama. Był to jednak zabieg techniczny a nie artystyczny. Odnośnie do inscenizacji seminarialnej niewiele możemy powiedzieć o reżyserii i scenografii. Dostępne źródła analizują natomiast, choć bardzo skrótowo, grę aktorską. „Pięknie odgrywał swoją rolę J. Cisak (Ben Roboam). Podziw budził nie tylko swoją postacią (tęgą), ale i mimiką, gestami. Potrafił okazać na zewnątrz nienawiść do Chrystusa, jak i przy nawróceniu swoją do Niego miłość i żal za zmarnowane życie. Dobrze prezentował się Kajfasz: chudy, zgorzkniały i zły starzec. Czasem może tylko zbyt głośno mówił. W stu procentach wywiązali się ze swego zadania i inni: szlachetny Nikodem, oburzony do głębi wyrokiem, szlachetny i małomówny Józef, nieodgadnięty w postępowaniu Gamaliel, cyniczny Hiron, który drwi z cudów, gardzi Chrystusem, a po powrocie spod krzyża na widok wskrzeszonych postaci wariuje i umiera, trwożliwy Bar Simlai i Jakub is Rama, wreszcie wszystkiemu przytakujący [...] Rabbi Jahanah”⁵⁵. Recenzent dostrzegł również wielką rolę nastroju wytworzonego przez śpiewny chór wskrzeszonych postaci, efektów świetlnych i akustycznych, za pomocą których usiłowano ewokować rzeczywistość transcendentną. Szkoda, że charakterystyka postaci Judasza jest bardzo ogólnikowa. W pozostałych spośród trzech omawianych inscenizacji role Judasza były wybitnymi kreacjami aktorskimi. Odtwórcy tych ról w sposób ogromnie dramatyczny ujawnili całe wewnętrzne piekło bohatera. W inscenizacji z Zawady Judasz nawet zbyt szarżował. Zarówno w inscenizacji z Zawady, jak i w spektaklu przygotowanym przez Parafię Najśw. Serca Pana Jezusa bardzo dobrze wywiązały

⁵⁵ G. Bratek. W *Niedzielę Palmową*. „Religioni et Litteris” nr 5 s. 246-248.

się ze swojego zadania odtwórczynie roli Miriam. W widowisku danym przez ten ostatni zespół zwraca uwagę scenografia łącząca elementy przestrzenne i malarskie. Scenograf stara się w każdym akcie nadać za myślą autora. Akt I, który można zatytułować *Prywatne posiedzenie Sanhedrynu w domu Ben Roboama*, rozgrywa się w scenerii, sugerującej wyraźnie cwa prywatność i tajemniczość. Dekoracja imituje bowiem ciężkie grube mury komnaty z niewielkimi oknami. W tej scenerii ma miejsce pierwsze spotkanie Ben Roboama z Miriam i Judaszem. W akcie II widać przestrzeń bardziej otwartą. Taras domu Piłata doprowadzony jest do wolnej przestrzeni ogrodu i widoku Jerozolimy tylko rzędem lekkich kolumn. Akt III przedstawia ruiny domu Ben Roboama. Widać tylko fragmenty dekoracji z I aktu. Między ruinami miota się Judasz, oddzielony od Ben Roboama chórem wskrzeszonych postaci. W tle Jerozolima i Golgota z trzema krzyżami, z których zdjęto ciała.

Bardzo ciekawe rozwiązania scenograficzne zastosowano w widowisku opartym na dramacie J. Kasprowicza *Na Wzgórzu Śmierci* (1957 — Oratorium Księży Filipinów). Dekoracje i kostiumy utrzymane były w tonacji trzech pokrewnych barw: jasnej szarości tła sceny i kostiumu Duszy, ciemnej szarości kilku poziomych płaszczyzn przestrzennych o nieregularnych kształtach, z łączącymi poszczególne poziomy schodami, bieli i szarości kostiumów Szymona i Aletheja oraz czerni i szarości kostiumu Lucyfera. Na najniższym poziomie, w prawym rogu sceny, widzimy krzew cierniowy, na jednym z wyższych poziomów, po przeciwnej stronie, coś co przypomina drzewo rozdarte piorunem, a zarazem węża, jest jednym i drugim równocześnie. Na tle tej monotonnej kolorystycznie i nużącej scenografii toczą się długie i trudne dyskusje pomiędzy co najwyżej dwoma partnerami. Zadaniem reżysera było wprowadzić na scenę element życia, dlatego zwraca uwagę bardzo staranne opracowanie ruchu scenicznego. W drugiej części inscenizacji za sceną odzywa się głos Chrystusa i głosy tłumu. Jest to drugie dno inscenizacji, sposób ewokowania tego, co scenograf powiedział już wcześniej za pomocą symboli, ale co nie dla każdego z widzów było łatwe do odczytania.

Prof. I. Sławińska w artykule pt. *Współczesny teatr religijny na Zachodzie* pisze: „Ponieważ dramat religijny z natury swojej operuje uogólnieniami, największe niebezpieczeństwo, jakie mu zagraża, to naturalizm inscenizacji, sprzeczny z jego założeniem i widowiskowość. Problematyce religijnej przystoi raczej skrót, symbolika, prostota, środki ubogie”⁵⁶. Scenografia do dramatu Kasprowicza jest przykładem obecności w teatrze religijnym Tarnowa również stylu inscenizacyjnego odchodzącego od wi-

⁵⁶ I. Sławińska. *Współczesny teatr religijny na Zachodzie*. „Znak” 1967 nr 11 (161) s. 1427.

dowiskowości i rezygnującego z bogatych środków ekspresji scenicznej. Ewolucja świadomości artystycznej twórców tarnowskich idzie więc, jak się wydaje, we właściwym kierunku i nadąża za tendencjami widocznymi w teatrze religijnym na Zachodzie.

W grupie dramatów o treści hagiograficznej przykładem inscenizacji operującej środkami ubogimi może być widowisko oparte na adaptacji powieści Z. Kossak-Szczuckiej *Z miłości* (Zespół Seminarium Duchownego — 1966 r.). Akcja widowiska rozpoczyna się w momencie, gdy Stanisław jest już w Rzymie. Poprzednie etapy życia bohatera pojawiają się tylko na prawach wspomnień. Ks. Z. Adamek, reżyser i scenograf w jednej osobie, ograniczył do minimum środki teatralne. Nie ma więc sceny, kulisy, kurtyny. Miejscem teatralnym jest niskie, dwustopniowe podium w auli Seminarium. Aktorzy — klerycy występują w sutannach, a więc w swoich zwykłych, codziennych strojach. Na centralnej ścianie duży krzyż i obraz Matki Boskiej, zwykle wyposażenie auli seminaryjnej. Pod ścianą ławka, stolik, drewniana kanapa.

Również w inscenizacji *II cz. Dziadów* Mickiewicza (Zespół Seminarium Duchownego — 1968) zrezygnowano z bogatych środków ekspresji.

W środku tylnej ściany sceny duże okno zasłonięte białym kartonem. Z lewej strony stolik i krzesło. Wchodzą klerycy w sutannach. Siadają szeregiem pod ścianami i czytają poszczególne partie tekstu. Przy pomocy aspektomatu rzucają na ekran negatywy zdjęć fotograficznych, co wywołuje iluzję widmowości ukazujących się postaci⁵⁷.

Scenografia montażu *Panie, do kogóż pójdziemy* (Oratorium św. Filipa N. — 1979) jest przykładem zastosowania jednego symbolu, sugerującego jedność makrokosmosu teatralnego i mikrokosmosu scenicznego oraz „komunię pomiędzy aktorami i widzami”. A. i Z. Pawłowskie zaproponowały i wykonały symboliczną drogę rozpoczynającą się na widowni, która przecina scenę i ginie gdzieś w przestrzeni pozascenicznej. Jakkolwiek w poprzednich okresach twórcy inscenizacji tarnowskich popełniali, tak mocno napiętnowany przez I. Sławińską, „grzech” naturalizmu, to jednak od r. 1956, a nawet nieco wcześniej obserwujemy ciekawe i udane próby przezwyciężenia naturalizmu i rezygnacji ze środków bogatych. Miejmy nadzieję, że ten model teatru zdobędzie sobie trwałe prawo obywatelstwa na scenach tarnowskich.

Termin „wiek dwudziesty” przywołany w tytule niniejszego studium określa nie tylko jego ramy czasowe, ale także *differentiam specificam*

⁵⁷ Wywiad z ks. Z. Adamkiem z 29 III 1978.

w stosunku do dotychczasowych prac o dramacie i teatrze religijnym. Autorzy opracowań wymienionych w bibliografii zajmują się albo tylko dramatem, albo też tylko teatrem, i to na przestrzeni niewielkich odcinków czasowych. Najczęściej biorą na warsztat jedynie jakiś jeden typ dramatu lub teatru.

Autor rozprawy o teatrze religijnym w Tarnowie usiłował objąć badaniami całe osiemdziesięciolecie XX wieku. Te szerokie ambicje przyniosły ambiwalentne owoce. Z jednej strony materiał, który udało się zgromadzić, daje pewien obraz życia kulturalnego, a w szczególności aktywności teatralnej Tarnowa. Znotowano przecież blisko 250 premier utworów jasełkowych, pasyjnych, hagiograficznych i maryjnych oraz dramatów o treści ogólnej. Zebrano ponad sto fotografii, z których niestety nie wszystkie można było zaprezentować w pracy, z powodu złej jakości technicznej nie nadawały się do reprodukcji.

Bibliografia oraz rozdział poświęcony charakterystyce repertuaru wskazują na szereg ciekawych propozycji teatralnych, które i dziś z powodzeniem mogą trafić na warsztat inscenizatorów i reżyserów.

Ujawniając warsztat badawczy podaliśmy informacje dotyczące organizacji, instytucji, czasopism itp., które mogą być przydatne nie tylko dla historyka teatru. Z drugiej jednak strony, szerokie ambicje studium stały się przyczyną wszystkich jego niedomagań i braków. Zebrany materiał z całą pewnością nie jest kompletny. Wskazywaliśmy wielokrotnie na to, że wiele środowisk nie zostało objętych kwerendą: teatr szkolny — uwzględniono tylko spektakle zanotowane przez prasę, bez poszukiwań źródłowych w kronikach szkół; teatr w niektórych ośrodkach zakonnych. Wiele materiałów zaginęło bezpowrotnie, do wielu autor nie dotarł z powodu ograniczonych możliwości czasowych.

Analityczna część studium to zaledwie migawkowe i przykładowe ilustracje niektórych ciekawszych i bardziej żywotnych tendencji w teatrze tarnowskim.

Mimo wszystkich wymienionych niedostatków autor ośmiela się sądzić, że jego wysiłki przyniosą jakiś pożytek, po pierwsze stwarzając warsztat, który pomoże w opracowywaniu monografii poszczególnych zespołów czy poszczególnych grup tematycznych dramatu i typów teatru, po drugie zaś wskazując, że współczesne dynamiczne życie teatralne Tarnowa ma bogatą tradycję w poprzednich dziesięcioleciach obecnego wieku.

Historia rzutuje nie tylko na dziś, ale również na jutro. Kościół doby Soboru Watykańskiego II stoi w obliczu konieczności poszukiwania nowych form ewangelizacji.

Kościół tarnowski na przestrzeni obecnego stulecia zawsze dostrzegał tkwiące w teatrze możliwości oddziaływania duszpasterskiego.

Tarnów i diecezja tarnowska jest regionem Polski o bardzo żywych tra-

dycjach religijnych. Świadczy o tym wielka liczba powołań kapłańskich i zakonnych, frekwencja na mszach św. niedzielnych, życie sakramentalne. Możliwości więc, jakie stoją przed tym środowiskiem są ogromne, a perspektywy bardzo optymistyczne. Żywe zainteresowanie teatrem religijnym w Seminarium Duchownym daje gwarancję, że diecezji nie zabraknie kapłanów, którzy będą animatorami ruchu teatralnego w parafiach. Troska władz diecezjalnych o zaszczerpienie zamięłowania do pracy teatralnej wśród młodzieży pozwala mieć nadzieję, że będzie coraz więcej entuzjastów tej formy pracy duszpasterskiej laikatu. Wyrazem tej troski jest osobiste zainteresowanie biskupów tarnowskich w przeszłości i teraźniejszości ruchem teatralnym, ich obecność na przedstawieniach i sympozjach poświęconych temu zagadnieniu.

KALENDARIUM WYSTAWIEN

- 19 VII 1893 — J. Słowacki: *Książd Marek*. Poem. dram. w 3 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano sc. IV a. II, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań Tow. św. Ambrożego t. 1 s. 26*).
- 7 I 1894 — A. Mickiewicz: *Dziadów cz. II*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano sc. z Guślarzem, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 34*).
- 30 VI 1895 — A. Mickiewicz: *Konfederaci barscy. Les Confederés de Bar*. Dram. w 5 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano fragmenty, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 82*).
- 8 III 1896 — A. Mickiewicz: *Dziadów cz. III*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 91*).
- 8 XII 1896 — J. Korzeniowski: *Mnich*. Trag. w 3 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano fragmenty, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 95*).
- 26 XII 1897 — A. Mickiewicz: *Konfederaci barscy. Les Confédérés de Bar*. Dram. w 5 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano fragmenty, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 98*).
- 26 XI 1898 — A. Mickiewicz: *Dziadów cz. III*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano scenę więzienną, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 121*).
- 28 V 1899 — J. Słowacki: *Kordian*. Cz. I Trylogii w 3 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano sc. IV a. III, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 131*).
- 14 I 1900 — Jasełka: Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła” („Pogoń” 1900 nr 3).
- 28 I 1900 — Wieczorek wokalnie-dramatyczny. Zesp. Teatr. „Gwiazdy”, sala „Gwiazdy” („Pogoń” 1900 nr 5).
- 20 V 1900 — J. Staszczuk: [*Filomaci i filareci*]. Obr. dramat. w 4 odsł. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Grano a. III, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 149*).
- 26 XII 1900 — Wieczorek ku uczczeniu 1900-lecia przyjścia na świat Pana naszego Jezusa Chrystusa. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. M. in. Mast: *Obraz u Heroda*, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 1 s. 155*).
- 11 V 1902 — Wieczorek ku uczczeniu lat Piotrowych Ojca św. Leona XIII. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. M.in. Rozmowa teologa protestanckiego z katolikiem, wyst. 1 (*Ks. Sprawozdań t. 2 s. 10*).
- 8 I 1905 — Jasełka. Młodz. Rękodz., sala „Sokoła” („Pogoń” 1905 nr 4).
- 24 I 1905 — Wieczór kolędowy. Tow. św. Wojc. Reż. ks. Fr. Walczyński („Pogoń” 1905 nr 8).
- 2 III 1905 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Muz. M. Świerczyński. Teatr Ludowy z Krakowa (dyr. Gabryelski), sala „Sokoła” („Pogoń” 1905 nr 9).

- 24 XII 1905 — Ks. P. Wieczorek: *Jasełka w 3 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch.* Reż. ks. P. Wieczorek, scen. O. Baumeister. Tekst nawiązywał do aktualnych wydarzeń z życia Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań t. 2 s. 57-59*).
- 24 XII 1906 — Ks. P. Wieczorek: *Jasełka w 3 a. z Prologiem i Epilogiem. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch.* Reż. ks. P. Wieczorek, muz. Dobrzański (*Ks. Sprawozdań t. 2 s. 81*).
- 4 II 1907 — Fr. Kruczkowski: *W Boże Narodzenie. Widowisko w 5 obr. Muz. M. Markowski. Uczn. Sem. Naucz. Męsk., sala „Sokoła”.* Reż. W. Doleżan, M. Markowski („Pogoń” 1907 nr 5).
- 11 V 1907 — A. Mickiewicz: *Dziadów cz. III. Uczn. I Gimn., sala „Sokoła”.* Inscenizacja S. Wyspiańskiego („Pogoń” 1907 nr 20).
- 1 I 1908 — *Jasełka. Zesp. teatr. „Gwiazdy”, sala „Gwiazdy”.* Reż. Ludertowicz („Pogoń” 1908 nr 1).
- 11 I 1908 — Ks. Fr. Walczyński: *Oratorium Bożego Narodzenia czyli tzw. jasełka w obr. scen. ze śpiewami. Tow. św. Wojc., sala „Sokoła”.* Czysty dochód przeznaczono na Bursę św. Kazimierza („Pogoń” 1908 nr 2).
- L. Rydel: *Betlejem polskie. Jasełka w 3 a. TSL, sala „Sokoła”.* Reż. Wojciechowski, muz. M. Markowski („Pogoń” 1908 nr 3).
- 16 I 1908 — Fr. Kruczkowski: *Golgota. Dram. w 3 a. z Prologiem. Uczn. Sem. Naucz. Męsk., sala „Sokoła”.* Reż. Fr. Kruczkowski, muz. M. Markowski („Pogoń” 1908 nr 14).
- 3 IV 1908
- 24 XII 1908 — Ks. S. Syc: *Piękne i wesołe jasełka na scenę w 6-ciu odst. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch.* Reż. ks. W. Orzech, M. Nawalny, muz. ks. W. Orzech (*Ks. Sprawozdań t. 2 s. 126*).
- 2 X 1909 — J. Słowacki: *Ksiądz Marek. Poem. dram. 3 a. Uczn. Szk. Realnej, sala „Sokoła” („Pogoń” 1909 nr 41).*
- 24 XII 1909 — *Jasełka. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch.* (*Ks. Sprawozdań t. 2 s. 180*).
- 2 X 1910 — S. Friedberg: *Grunwald. Obr. dramat. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła”.* Reż. S. Friedberg, Dutkiewicz („Pogoń” 1910 nr 41).
- 23 X 1910 — J. Majcher, Morawski: *Przed bitwą racławicką. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła”.* Reż. J. Majcher, Morawski, scen. Kudłowicz („Pogoń” 1910 nr 44).
- 13 XI 1910 — L. hr. Starzeński: *Gwiazda Syberii. Dram. w 3 a. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła”.* Reż. J. Majcher, Morawski („Pogoń” 1910 nr 47).
- 27 XI 1910 — Wieczór listopadowy. Czyt. Robotn. TSL. Reż. Lalicki.
- 24 XII 1910 — *Jasełka. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Muz. Bugajski, kostiumy P. Warias* (*Ks. Sprawozdań t. 2 s. 193*).
- 23 I 1911 — Fr. Gawroński-Rawita: *Za Ojczyznę. Obr. dram. w 1 a. Czyt. Robotn. TSL („Pogoń” 1911 nr 5).*
- 19 III 1911 — Uroczysta Akademia ku czci papieża Piusa X. Sodal. Mariańska, sala „Sokoła” („Pogoń” 1911 nr 13).
- 2 IV 1911 — L. Rydel: *Zaczarowane Koło. Baśń dram. w 5 a. Muz. F. Szopski. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła”.* Reż. J. Majcher („Pogoń” 1911 nr 15).
- 22 X 1911 — Sz. Asz: *Czasy Mesjasza. Lwowski Teatr Artyst., sala „Sokoła” („Pogoń” 1911 nr 43).*

- 3 XII 1911 — B. Kubicz: *Dzwony biją*. Czyt. Robotn. TSL, sala „Gwiazdy” („Pogoń” 1911 nr 50).
- 4 XII 1911 — J. Słowacki: *Kordian*. Cz. I Trylogii w 3 a. Uczn. I Gimn., sala „Sokoła”. Reż. Hermigent. Wystawiono fragmenty („Pogoń” 1911 nr 50).
- II 1911 — Urbański: *Pod kolumną Zygmunta*. Rzecz dramat. w 5 a. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła” („Pogoń” 1911 nr 6).
- 24 XII 1911 — Ks. L. Solecki: *Jasełka*. Oratorium ludowe w 6 oddz. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 2 s. 225).
- 28 I 1912 — A. Urbański: *Dramat jednej nocy*. Dram. w 1 a. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła” („Pogoń” 1912 nr 5).
- 28 I 1912 — W. Neumanowa: *Chrzest w ogniu*. Obr. dram. w 1 odsł. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła” („Pogoń” 1912 nr 5).
- 10 IV 1912 — *Sprzedanie Józefa*. Dram. w 2 a. Tow. Szk. Hebr. „Safa Berura”, sala kinoteatru „Helios” („Pogoń” 1912 nr 14).
- VI 1912 — A. Mickiewicz: *Powrót taty*. Insc. J. Gryglaszewskiej („Pogoń” 1912 nr 26).
- X 1912 — R. Borelowski: *Duch Skargi*. Obr. dram. w 4 odsł. Uczeń. Szk. Real. SS. Urszulanek, sala Szk. Real. („Pogoń” 1912 nr 42).
- 1 X 1912 — Wieczór ku uczczeniu Najświętszego Sakramentu. TOL, sala Kasy Wojsk. („Pogoń” 1912 nr 47).
- 1 XII 1912 — L. Rydel: *Jeńcy*. Dram. w 3 a. Muz. J. T. Wydzga. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła”. Reż. J. Majcher („Pogoń” 1912 nr 49).
- 15 XII 1912 — J. Staszczuk: *Dziesiąty Pawilon*. Obr. dram. w 1 a. Czyt. Robotn. TSL, sala „Gwiazdy” („Pogoń” 1912 nr 30).
- 15 XII 1912 — Królikowski: *(W podziemiach Pawiaku)*. Jednoaktówka. Czyt. Robotn. TSL, sala „Gwiazdy” („Pogoń” 1912 nr 50).
- 15 XII 1912 — *Proroctwo księdza Skargi*. Fragm. dram. („Pogoń” 1912 nr 51).
- 24 XII 1912 — *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. J. Opoka, scen. P. Wazecki, J. Hedzio (Ks. *Sprawozdań* t. 2 s. 265-266).
- 25 I 1913 — S. Friedberg: *Ksiądz Mackiewicz*. Obr. dram. w 2 a. Koło Dramat. „Sokoła”, sala „Sokoła”. Przed spektaklem żywy obraz z „Polonią” Grottgera — „Losowanie rekruta” („Pogoń” 1913 nr 5).
- 29 I 1913 — A. Mickiewicz: *Dziadów cz. II*. Uczn. I Gimn., sala „Sokoła” („Pogoń” 1913 nr 5).
- I 1913 — *Słuchaj Izraelu*. Teatr Żyd. ze Lwowa. (Dyr. Hart), sala Landaua („Pogoń” 1913 nr 5).
- 11 III 1913 — L. Rydel: *Z dobrego serca*. Obr. scen. w 1 a. Czyt. Robotn. TSL („Pogoń” 1913 nr 11).
- 3 V 1914 — Uroczysty wieczorek w okazji rocznicy Konstytucji 3 Maja. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 49).
- 11 VI 1914 — Uroczyste posiedzenie z okazji Bożego Ciała Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 56).
- 24 XII 1915 — Uroczyste posiedzenie z okazji Bożego Narodzenia. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 72).
- 12 III 1916 — Uroczyste zebranie ku czci św. Tomasza. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 87).
- 24 XII 1916 — Uroczysta wigilia. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 109).

- 24 XII 1916 — Uroczysty wieczór wigilijny. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 136).
- 5 V 1918 — Wieczór ku uczczeniu 127 rocznicy Konstytucji 3 Maja. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 161).
- 8 XII 1918 — Uroczyste zebranie ku czci Niep. Pocz. NMP. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 169).
- 24 XII 1919 — Ks. Fr. Walczyński: *Oratorium Bożego Narodzenia, czyli tzw. jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Scen. i światło Gwiżdż, muz. Zieliński. Między aktami dialogi Żyda z Jędrkiem-Mędrkiem i Twardowskiego z Diabłem wyjęte z *Betlejem Polskiego* L. Rydla (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 173).
- 4 V 1919 — Uroczysty wieczór z okazji Konstytucji 3 Maja. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 188-189).
- 8 XII 1919 — Uroczyste zebranie ku czci Niep. Pocz. NMP. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 184).
- 24 XII 1919 — J. Sz. [krypt.]: *Jasełka w IV a.* Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Wawryka (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 200).
- 13 XII 1920 — J. Słowacki: *Balladyna*. Trag. w 5 a. Klasztor SS. Urszulanek. Insc. i reż. Karol Piękoś („Światowid” 1921 nr 1).
- 24 XII 1920 — *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Wawryka (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 222).
- 16 I 1921 — *Jasełka*. Uczeń. II Sem. Naucz. Żeńsk., sala „Sokoła” („Światowid” 1921 nr 3).
- I 1921 — Szopka tarnowska (studencka). Uczeń. szk. śr. Widowisko odgrywane w wędrownce po ulicach („Światowid” 1921 nr 3).
- 24 XII 1921 — *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Fr. Goc, S. Jaworski, scen. Fr. Goc, J. Skalski (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 240-241).
- 15 X 1922 — *Bóg nie umiera*. Dram. w 5 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Fr. Goc, scen. J. Skalski, S. Wrona (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 267-270).
- 24 XII 1922 — *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 276-277).
- 18 X 1923 — M. Carnot: *Wenancjusz*. Dram. w 5 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. J. Zawada, scen. Fr. Głęb i Fr. Goc (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 306).
- 24 XII 1923 — *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. A. Duszkiewicz, scen. Fr. Goc, J. Zawada (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 312-313).
- 14 X 1924 — E. D. [krypt.] E. Deryng: *Perla uroniona*. Dram. w 4 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. L. Kowalski, scen. J. Koza, J. Pyzikiewicz, B. Fąfara (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 327-328).
- 24 XII 1924 — *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż., muz., scen. J. Koza. Tekst był komplikacją fragmentów jasełek różnych autorów (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 350).
- 25 XII 1924 — W. Węgiel: *Błazej i klerycy*. Komedia. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 3 s. 313).
- *Oratorium Bożego Narodzenia*. Teksty i melodie zaczerpnięte z dawnych kantyček. Międzyszk. Chór Gimn., sala „Sokoła”. Reż. J. Orzech, scen. Plutzer (wywiad z M. Piechnik z 4 I 1977 r.).
- 8 III 1925 — Uroczysta Akademia ku czci Ojca św. Piusa XI („Praca” 1925 nr 10).

- 18 X 1925 — Ks. M. Morawski: *Ostatni dzień Flawiuszów*. Trag. hist. w 5 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. H. Stochel (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 405).
- 24 XII 1925 — Jasełka. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. S. Szafrąński (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 413).
- ok. 1925 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Oddz. KSMM „Orlątko” i Orkiestra Kolejowa, sala przy kościele Księży Misjonarzy. Reż. E. S. Kulczykowie, kostiumy s. L. Kiełb. Powtarzano co roku do wybuchu II wojny światowej. Na przedost. przybywali biskupi tarnowscy (wywiad z M. Borowcem z dnia 4 I 1977 r.).
- 16 X 1926 — *Bohater eucharystyczny*. Dram. z dziejów męczeńskiej śmierci św. Tarsycjusza. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 440).
- 24 XII 1926 — Jasełka. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. W. Biernat, muz. J. Skwirut (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 449).
- 25 XII 1926 — Wieczór kolęd. Chór Tow. Muz. Kościół Księży Filipinów. Kolędy układu Flaszena, Deca, Chłędowskiego („Hasło” 1926 nr 1).
- 31 XII 1926 — *Andaluma królewicz afrykański*. Dram. misyjny. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. E. Frycz (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 450).
- 24 XII 1927 — J. Paciorek: *Jasełka* w 3 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. J. Paciorek, muz. S. Mazur (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 505).
- 31 XII 1927 — I. Ziemia: *Król a biskup*. Trag. w 4 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. J. Paciorek, muz. S. Mazur, J. Skwirut (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 506-507).
- 10 I 1928 — Szopka krakowska. Teatr Ludowy z Krakowa, sala Kasyna Wojsk. („Hasło” 1928 nr 2).
- 26 I 1928 — Jasełka. Polski Związek Kolejarzy, sala PZK („Hasło” 1928 nr 47).
- 21 III 1928 — *Zmartwychwstanie czyli nieboszczyk z urojenia*. Komedia. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 523).
- 24 VI 1928 — Zbigniew Topór [pseud.] W. Brzeska: *Posądzony*. Szt. w 5 a. Oddz. KSMM, sala „Gwiazdy” („Młody Polak” 1928 nr 6-7).
- 13 XI 1928 — Elf [pseud.] K. Piotrowski: *Ku szczytom*. Obr. sc. w 3 odsł. z życia św. Stanisława Kostki („Młody Polak” 1928 nr 11).
- 24 XII 1928 — Jasełka w 3 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Boczek, Sroka, muz. Herr (*Ks. Sprawozdań* t. 3 s. 523).
- 24 XII 1928 — Jasełka w 3 a. PZK, sala PZK („Hasło” 1928 nr 47).
- 31 XII 1928 — Soja: *Bolszewicy*. Komedia. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. S. Łach (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 13-14).
- 27 I 1929 — S. Komar: *Boże Narodzenie*. Szt. w 3 a. z szopką. Stały Teatr Amatorski, sala „Sokoła”. Reż. i scen. Znamirowski („Hasło” 1929 nr 5).
- 13 XI 1929 — Zbigniew Topór [pseud.], W. Brzeska: *Dwaj bracia*. Trzyaktówka z życia św. Stanisława Kostki. Oddz. KSMM.
- 24 XII 1929 — Jasełka. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. K. Jatowski (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 55-56).
- 24 XII 1930 — Ks. L. Solecki: *Jasełka*. Oratorium ludowe w 6 oddz. w śpiewach i obr. scen. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. J. Pochroń, muz. J. Paciuka (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 111).
- 18 I 1931 — *Noc wigilijna*. PZK, sala Warsztatów Kolej.

- 8 XI 1931 — Jabłoński: *Zaduszki*, Szt. w 3 a. Kółko Amat. Zw. Legionistów, sala Ochronek Księży Misjonarzy („Hasło” 1931 nr 41).
- 13 XI 1931 — *Bóg nie umiera*. Dramat hist.-rel. w 5 a. Oddz. KSMM, sala „Gwiazdy”. Scen. Harway („Hasło” 1931 nr 42).
- 24 XII 1931 — L. Rachwał: *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. L. Rachwał, muz. S. Mazur, J. Piechota (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 168).
- 26 XII 1932 — K. H. Rostworowski: *Niespodzianka*. Dram. w 4 a. Zesp. Artystów Scen Polskich (dyr. M. Kostrzewski), sala „Sokoła” („Hasło” 1932 nr 28).
- 30 X 1932 — Akademia ku czci Chrystusa Króla. Oddz. KSMM, Chór Katedralny i Tow. Muz. M.in. *Pokłon lewitów* — obr. scen., 3 dekl. chórowe i żywy obraz („Młody Polak” 1932 nr 12).
- 13 XI 1932 — Wieczornica ku czci św. Stanisława Kostki. Oddz. KSMM, sala „Gwiazdy” („Młody Polak” 1932 nr 12).
- 24 XII 1932 — *Jasełka* w 3 a. z Prologiem. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Fr. Kalebok, muz. S. Maciąg (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 220).
— *Wieczór pasyjny*. Chór Tow. Muz. i Chór Katedr., sala kina „Marzenie” („Hasło” 1933 nr 15).
- 4 VI 1933 — J. Breza: *Czar nocy świętojańskiej*. Baśń scen. w 4 odsł. Zesp. Młodocianych Art. Rodz. Wojskowej, sala „Sokoła”. Reż. W. Muszyńska („Hasło” 1933 nr 21).
- 19 XI 1933 — Z. Kossak: *Na drodze*. Obr. scen. w 2 a. z życia św. Stanisława Kostki. Oddz. KSMM, sala „Gwiazdy” („Młody Polak” 1933 nr 12).
- 19 XI 1933 — Akademia ku czci św. Stanisława Kostki. Oddz. KSMM, sala Ogniska SMP („Młody Polak” 1933 nr 12).
- 24 XII 1933 — *Jasełka* w 7 odsł. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Fr. Witek, muz. S. Maciąg (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 269).
- 25 XII 1933 — *Noc wigilijna*. Kółko Teatr. Szkoły im. K. Brodzińskiego, sala Szkoły („Hasło” 1933 nr 49).
- 25 III 1934 — L. S. Gałarski: *Pod mianem Judasza, czyli Człowiek, który sprzedał Boga*. Mist. pasyjne w 3 odsł. Oddz. KSMM, sala „Sokoła”. Scen. Piechnik („Nasza Sprawa” 1934 nr 13).
- 27 V 1934 — N. N. [krypt.] *Obraz Matki Najśw.* Obr. scen. w 3 odsł. Oddz. KSMM, sala Akcji Katolickiej („Hasło” 1934 nr 22).
- 29 VI 1934 — *Zlecenie Wodza do kapłańskich hufców*. Mist. o kapłaństwie. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 310).
- 24 XII 1934 — *Jasełka*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. B. Musiał (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 340-341).
- 1 I 1935 — M. Reuttówna: *Oto dzień chwały*. Obr. scen. w 3 odsł. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 342).
- 27 I 1935 — P. Staško: *Jasełka Borzęckie*. Młodz. z Borzęcina, sala „Sokoła” („Hasło” 1935 nr 4).
- 14 II 1935 — *Łódź Piotrowa*. Insc. tekstu Ewangelii o przekazaniu św. Piotrowi władzy w Kościele. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 353).
- 4 III 1935 — *Bóg nie umiera*. Dram. hist. w 5 a. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. S. Kalebok (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 355).
- 7 III 1935 — G. Trzywdar-Rakowski: *Ukrzyżuj Go*. Mist. w 3 a. z prologiem. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań* t. 4 s. 357-358).

- 6 IV 1935 — J. Cierniak: *Franusiowa dola*. Zesp. Teatr. ZNP („Hasło” 1935 nr 14).
- 25 II 1936 — Omaris: *Za Boskiego króla*. Dram. w 4 a. na tle prześladowań w Meksyku. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. W. Deszcz, scen. Stelmiak, Jarecki (*Ks. Sprawozdań t. 4 s. 414-415*).
- 24 XII 1936 — W. Deszcz, H. Szczerski: *Misterium Bożego Narodzenia*. Tow. św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań t. 4 s. 463-464*).
- 16 I 1937 — L. Schiller: *Pastorałka*. Mist. lud. w 2 cz., w 7 sprawach z Prologiem i Epilogiem. Uczeń. Szk. Podst. im. K. Hoffmanowej, sala Szkoły. Reż. M. Piechnik. Grano fragmenty (Kronika Szkoły im. K. Hoffmanowej za r. szk. 1936/37).
- 28 II 1937 — S. Hopek: *Nazarejczyk*. Melodram. w 6 odsł. Zesp. Teatr. „Gwiazdy”, sala „Gwiazdy” („Nasza Sprawa” 1937 nr 10).
- 4 IV 1937 — F. Zurowski: *Perły Najśw. Paniutki*. Obr. scen. w 1 a. KSMŻ („Nasza Sprawa” 1937 nr 16).
- I 1945 — Kołeda — Jasełka. Widowisko kołedowe. Grupa mieszkańców Mościc (obecnie — Świerczków). Obóz pracy przymusowej w Ostrowie k. Tarnowa. Reż. M. Gibała. Grano w maskach (wywiad z M. Gibałą z dn. 8 I 1977 r.).
- 24 XII 1945 — Jasełka w 2 odsł. Koło św. Ambr. aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań t. 4 s. 566-567*).
- 24 XII 1945 — J. Kasproicz: *Chrystus w noc wili*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań t. 4 s. 566-567*).
- 24 XII 1946 — Jasełka. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań t. 4 s. 598*).
- 11 I 1948 — Jasełka. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Noworyt (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 9*).
- 18 I 1950 — Łata: *Jasełka*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Łata, scen. Nowak, muz. K. Pasionek (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 83*).
- 4 III 1951 — Łata: *Pasja*. Mist. wielkopostne w 5 odsł. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Łata (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 147*).
- 17 I 1952 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Koło św. Ambr., aula Sem. Ducha. Reż. Uryga, scen. St. Nowak, muz. K. Pasionek (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 147*).
- 1 III 1952 — A. Mickiewicz: *Dziadów cz. III*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. *Ks. Sprawozdań t. 5 s. 153*).
- 18 I 1953 — Jasełka. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Dziekan, scen. St. Nowak (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 175-176*).
- 21 I 1954 — Wieczór kołed. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 202-205*).
- 7 III 1954 — *In honorem S. Thomae*. Mist. w 7 obr. z Epilogiem. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. K. Łacki, scen. T. Hila (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 206-209*).
- 19 XII 1954 — J. Zawieyski: *Noc adwentowa*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. J. Szymański, scen. E. Drozd (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 239*).
- XI 1955 — Św. Stanisław Kostka. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Obartuch („Religioni et Litteris” 1955 nr 2 s. 67-73).
- 3 IV 1955 — B. Bossowski: *Ben Roboam, czyli gdy umierał Zbawiciel*. Dram. w 3 a. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. (*Ks. Sprawozdań t. 5 s. 246-248*).

- 25 III 1956 — *Misterium pasyjne*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 5 s. 301-302).
- 20 V 1956 — R. Mazur: *Bernadetta*. Obr. scen. w 4 odsł. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy kościele MB Fatimskiej. Reż., scen., kostiumy, oprac. muz., światło G. Nowak. Wyst. 15 (G. Nowak. Wykaz imprez religijnych w Parafii św. Józefa. Tarnów 1977 (rkps) s. 3).
- 6 XII 1956 — G. Nowak: *W kancelarii św. Mikotaja*. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż., scen., kostiumy, oprac. muz. G. Nowak, światło E. Kułaga. Wyst. 3 (Nowak jw. s. 3).
- 27 XII 1956 — *Hej bydełeczko moje*. Jasełka. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt. ks. J. Marszałek, reż. G. Nowak, scen. ks. J. Marszałek, Litwora, kostiumy, światło G. Nowak, oprac. muz. ks. J. Marszałek, G. Nowak. Wyst. 18 (Nowak jw. s. 1).
- XII 1956 — Jasełka. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa Neri, sala Oratorium (list ks. O. Kokocińskiego z dn. 7 II 1958 r.).
- 3 I 1957 — *W otchłani i w piekle*. Jasełka. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt. ks. J. Marszałek, reż., kostiumy, oprac. muz. G. Nowak, światło E. Kułaga. Wyst. 15 (Nowak jw. s. 1).
- 6 I 1957 — J. A. Łukaszkiewicz: *Jasełka polskie w 4 obr.* Teatr im. L. Solskiego. Reż. E. Kaprański, A. Świder, scen. A. Reising, oprac. muz. S. Sierosławski, śpiewy: Chór Katedralny, słowo wst. B. Bossowski (program Teatru im. L. Solskiego z dn. 6 I 1957 r.).
- 17 I 1957 — Jasełka. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. (Ks. *Sprawozdań* t. 5 s. 339-340).
- 18 III 1957 — Ks. Tratins: *Miriam*. Mist. pasyjne. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat., Tlum., reż., kostiumy G. Nowak, oprac. muz. ks. J. Marszałek, światło E. Kułaga (Nowak jw. s. 2).
- III 1957 — B. Bossowski: *Gdy umierał Zbawiciel czyli Ben Roboam*. Dram. w 3 a. Zesp. Teatr. Par. NSPJ., sala przy Kościele NSPJ. Reż. E. Nowy (wywiad z E. Nowy z dn. 26 IX 1977 r.).
- III 1957 — J. Kasprowicz: *[Na] Wzgórze [u] Śmierci*. Mist. Męki Pańskiej. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Oratorium. Reż. E. Kaprański, scen. A. Reising, słowo wst. B. Bossowski (List ks. Kokocińskiego do A. Zelenay z dn. 7 II 1958).
- 1 V 1957 — J. Dylkiewicz-Nałęcz: *Obrona Częstochowy w 8 obr.* Koło św. Ambr., sala Orat. św. Filipa N. (Ks. *Sprawozdań* t. 5 s. 347-349).
- 1957 — W. Rząca: *Zakłeta królowna*. Baśń fant. w 3 a. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. (list ks. O. Kokocińskiego z dn. 7 II 1958 r.).
- XII 1957 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. Scen. A. Reising (list ks. O. Kokocińskiego z dn. 7 II 1958 r.).
- 1957 — Z. Kossak: *Gość oczekiwany*. Młodz. ze Zbylitowskiej Góry k. Tarnowa, sala Klasztoru SS. Najśw. Serc. Reż. S. J. Skudro (wywiad z s. Krystyną Chwalibogowską z dn. 29 XII 1976 r.).
- 1956-1960 — *Sw. Helena*. Mist. o odnalezieniu Krzyża. Asysta Mar. przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. Kurdybówicz (H. Różycka, *Asysta Maryjna przy Kościele oo. Bernardynów* (rkps) s. 1).

- 1956-1960 — O. Zawisza: *Św. Barbara (patronka górników)*. Melodram. w 4 a. Asysta Mar., sala katechet. przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. Kurdybowicz (Różycka jw. s. 2).
- 1956-1960 — S. Dolorosa (serafitka): *Ostatnie Zdrowaś*. Fant. scen. w 1 odsł. Asysta Mar., sala katechet. przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. Kurdybowicz (Różycka jw. s. 2).
- 1956-1960 — O. A. Janocha (kapucyn): *Jasełka św. Franciszka Serafickiego*. Przedst. scen. w 3 obr. Asysta Mar., sala przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. Kurdybowicz (Różycka jw. s. 2).
- 28 IX 1958 — M. Twain: *Księżę i żebrak*. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. Adapt. J. Żylińska, scen. A. Reising („Hejnał Mariacki” 1959 nr 8; Sprawozdanie kasowe z dn. 28 IX 1958).
- 13 XI 1958 — K. Piotrowski: *Za głosem Bożym*. Moment scen. w 4 a. Koło św. Ambr., sala Orat. św. Filipa N. (Ks. Sprawozdań t. 5 s. 370).
- 3 XII 1958 — J. Zawieyski: *Miłość Anny*. Dram. w 3 a. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. (sprawozdanie kasowe z dn. 3 XII 1958 r.).
- 29 XII 1958 — J. Reimschüssel: *Bóg się rodzi*. Jasełka w 3 a. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. (sprawozd. do Prez. MRN w Tarnowie z dn. 20 I 1959 r.).
- 1959 — A. Mickiewicz: *Dziadów cz. I i II*. Uczn. Lic. Ogólnokszt. im. K. Brodzińskiego. Reż. A. Wróbel. Utwór wystawiono w insc. S. Wypiańskiego („Teatr Ludowy” 1959 nr 7-8 s. 352).
- 30 III 1950 — K. Makuszyński: *Szatan z VII klasy*. Widowisko w 3 a. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. Oprac. I. Słońska (zez. Prez. MRN z dn. 19 I 1959 r.).
- 30 V 1959 — *Wieczór pieśni i polskiej poezji maryjnej*. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. (zaproszenie z dn. 16 V 1959 r.).
- 7 VI 1959 — *Wieczór poezji św. Jana od Krzyża*. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N., sala Orat. (program z dn. 7 VI 1959 r.).
- ok. 1959 — Z. Kossak: *Gość oczekiwany*. Zesp. Teatr. Par. NSPJ, sala przy Kościele NSPJ. Reż. E. Nowy (wywiad z E. Nowy z dn. 26 IX 1977 r.).
- 9 I 1960 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż., scen., kostiumy G. Nowak, światło E. Kułaga (Nowak jw. s. 1).
- 28 II 1960 — *Bruzdy Boskich pługów*. Koncert poezji religijnej. Zesp. Orat. św. Filipa N., sala Orat. (zaproszenie z dn. 24 II 1960).
- 19 V 1960 — B. Bossowski: *(Gdy umierał Zbawiciel czyli Ben Roboam*. Dram. w 3 a. Koło św. Ambr., sala Orat. św. Filipa N. (Ks. Sprawozdań t. 5).
- 19 V 1960 — E. Staszewski: *Zwycięstwo*. Dram. w 4 a. Koło św. Ambr., sala Orat. św. Filipa N. (Ks. Sprawozdań t. 5).
- 1960-1964 — Ks. P. Turbak: *Agnes*. Dram. rel. w 4 odsł. Asysta Mar., sala przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. K. Kot (Różycka jw. s. 2).
- 19 I 1961 — M. Sabałowski: *Jasełka*. Koło św. Ambr., sala Orat. św. Filipa N. (Ks. Sprawozdań t. 5).
- 7 V 1961 — B. Bossowski: *Madonna z Fatimy*. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż., kostiumy, oprac. muz. G. Nowak, scen. J. Marszałek, światło E. Kułaga. Wyst. 12 (Nowak jw. s. 3).

- XI 1961 — J. Bekier: *Młody zdobywca nieba*. Obr. scen. z życia św. Stanisława Kostki. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. B. Franczyk („Religioni et Litteris” 1961 nr 4 s. 32-34).
- 7 I 1962 — Ks. J. Lenartowicz: *Jasełka egipskie*. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt. ks. M. Koterla, reż. i kostiumy G. Nowak, oprac. muz. ks. M. Koterla, światło E. Kułaga. Wyst. 23 (Nowak jw. s. 1).
- 18 I 1962 — Wieczór kolęd. Montaż słowno-muzyczny. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. E. Kural („Religioni et Litteris” 1962 s. 67).
- 27 XII 1964 — *Przy źróbku*. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt., reż., kostiumy, oprac. muz. G. Nowak, scen. Litwora, światło E. Kułaga (Nowak jw. s. 1).
- ok. r. 1964 — Z. Kossak: *Gość oczekiwany*. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż. E. Nowy (wywiad z E. Nowy z dn. 26 IX 1977).
- 13 I 1965 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat., Adapt., reż., kostiumy G. Nowak, scen. Litwora, muz. ks. J. Marszałek, światło E. Kułaga. Wyst. 12 (Nowak jw. s. 1).
- V 1965 — J. Dylkiewicz-Nałęcz: *Obrona Częstochowy* w 8 obr. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Zb. Adamek, scen. J. Pyrek, J. Kuchta, J. Trapek, L. Orzech („Religioni et Litteris” 1965 nr 5 s. 54).
- 8 I 1966 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt. i scen. ks. E. Rzeszuto, reż. i kostiumy G. Nowak, oprac. muz. ks. E. Rzeszuto i G. Nowak (Nowak jw. s. 1).
- X 1966 — *Króluj nam Chryste*. Mist. z okazji Kongresu Eucharystycznego. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż., kostiumy G. Nowak, scen., oprac. muz. ks. J. Marszałek, światło E. Kułaga (Nowak jw. s. 4).
- 13 XI 1966 — Z. Kossak: *Z Miłości*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Adapt. i reż. Zb. Adamek („Religioni et Litteris” 1966/67 nr 11 s. 59-61).
- XII 1966 — A. Sabatowicz: *Anielska nowina*. Mist. w odsł. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Z. Adamek (wywiad z ks. Zb. Adamkiem z dn. 29 III 1978 r.).
- XII 1966 — Montaż słowno-muzyczny. Poezja R. Brandstaettera i piosenki O. Duval’a. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. („Religioni et Litteris” 1966/67 (List.-Stycz.) s. 58).
- XII 1966 — Jasełka. Asysta Mar., sala katechet. przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. O. J. Wawro, H. Różycka (Różycka jw. s. 4).
- XII 1967 — Jasełka. Asysta Mar., sala katechet. przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. O. J. Wawro, H. Różycka (Różycka jw. s. 4).
- II 1968 — *Jawnuta, Maina*. Obr. dram. w 3 odsł. Asysta Mar., sala katechet. przy Kościele oo. Beranrdynów. Reż. H. Różycka (Różycka jw. s. 4).
- 10 III 1968 — R. Brandstaetter: *Teatr św. Franciszka*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Zb. Adamek („Religioni et Litteris” 1968 nr 3-4).
- 17 III 1968 — *Ofiara krzyża*. Mist. pasyjne. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż., kostiumy G. Nowak, scen. Litwora, oprac. muz. ks. M. Koterla, światło J. Kudła (Nowak jw. s. 2).

- XII 1968 — Jasełka. Asysta Mar., sala katechet. przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. H. Różycka (Różycka jw. s. 4).
- 12 I 1969 — *Oratorium Bożego Narodzenia*. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt., oprac. muz. ks. Press, reż. G. Nowak, światło J. Kudła. Wyst. 7 (Nowak jw. s. 1).
- III 1969 — Ks. P. Turbak: *Agnes*. Dram. rel. w 4 a. Asysta Mar., sala przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. H. Różycka. Wyst. ok. 30 (Różycka jw. s. 4).
- ok. r. 1969 — K. H. Rostworowski: *Judasz z Kariothu*. Dram. w 5 a. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Zb. Adamek (wywiad z ks. Zb. Adamkiem z dn. 29 III 1978 r.).
- 22 II 1970 — B. Bossowski: *Gdy umierał Zbawiciel czyli Ben Roboam*. Dram. w 3 a. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż., kostiumy G. Nowak, scen. Litwora, oprac. muz. ks. J. Pietrzak, światło J. Kudła (Nowak jw. s. 2).
- 5 XII 1970 — L. Schiller: *Pastorałka*. Mist. Lud. w 2 cz., w 7 spr. z Prologiem i Epilogiem. Teatr im. L. Solskiego. Scen. Z. Jasińska, układ tańców Z. Więclawówna, muz. A. Mastalerz (program z dn. 5 XII 1970 r.).
- XII 1970 — *Każdy czyli człowiek szukający Boga*. Mist. adwentowe oprac. wg tekstu J. Zawieyskiego oraz Gałczyńskiego, Kasprowicza, Staffa, Tuwima. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Adapt. i reż. Zb. Adamek, scen. T. Bukowski, muz. ks. K. Pasionek (wywiad z ks. Zb. Adamkiem z dn. 29 III 1978 r.).
- 29 XII 1970 — M. Tumpach: *Dzisiaj w Betlejem*. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt., reż., kostiumy G. Nowak, scen. Litwora, oprac. muz. ks. S. Pietrzak, charakt. W. Durlejowa. Wyst. 12 (Nowak jw. s. 1).
- XII 1970 — Jasełka. Asysta Mar., sala przy Kościele oo. Bernardynów. Reż. H. Różycka (Różycka jw. s. 1).
- 4 I 1971 — Ks. P. Turbak: *Pójdźmy do Betlejem*. Jasełka w 5 odsł. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Adapt., reż., kostiumy G. Nowak, scen. M. Podraza, oprac. muz. ks. S. Pietrzak, charakt. W. Durlejowa. Wyst. 16 (Nowak jw. s. 3).
- 21 III 1971 — *Abyście się wzajemnie miłowali*. Teksty Pisma św., wiersze, pantomima. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. („Religioni et Litteris” 1971 nr 1-2 s. 56).
- 14 IX 1971 — Z. Adamek, Adowicz: *Rememoramini*. Artystyczny montaż słowno-muzyczny z okazji 150-lecia Sem. Duch. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Reż. Adowicz („Religioni et Litteris” 1971 nr 7-9 s. 2-9).
- 25 XII 1971 — *Misterium Bożego Narodzenia*. Zesp. Teatr. F. Par. przy Kościele św. Marcina w Zawadzie k. Tarnowa. Reż. S. Marczewski (Kronika F. Par. przy Kościele św. Marcina, od 1963 r. rkps, br. num. stron).
- 5 III 1972 — B. Bossowski: *Gdy umierał Zbawiciel czyli Ben Roboam*. Zesp. Teatr. F. Par. przy Kościele św. Marcina. Reż. S. Marczewski (Kronika F. Par. przy Kościele św. Marcina).
- 28 V 1972 — *Häftling nr 16670*. Mist. o o. Maksymilianie Kolbe. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. („Religioni et Litteris” 1972 nr 4-5).

- X 1972 — R. Brandstaetter: *Dzień gniewu*. Mist. dram. w 3 a. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. („Religioni et Litteris” 1972 nr 10-12).
- 22 XII 1972 — D. Clark-Wilson: *Nie ma pokoju w hotelu*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. Tłum. Zb. Stawecki, adapt. K. Jedynak („Religioni et Litteris” 1972 nr 10).
- 28 XII 1972 — Ks. T. Bańkowski: *Gwiazda jego nie wszędzie*. Mist. Boż. Nar. Klerycy Kongr. Orat. św. Filipa N., sala Orat. Reż. A. Urbańczyk, scen. J. Ruszel. Wyst. 5 („Nasze Spojrzenia” 1973 nr 1).
- 4 I 1973 — Ks. E. Karuk: *Agnus Dei*. Jasełka. Zesp. Teatr. Par. św. Józefa, sala przy Kościele MB Fat. Reż., kostiumy G. Nowak, scen. M. Podraza, oprac. muz. ks. S. Pietrzak, charakt. W. Durlejowa, światło J. Kudła. Wyst. 15 (Nowak jw. s. 1).
- 25 III 1973 — R. Brandstaetter: *Dzień gniewu*. Mist. dram. w 3 a. Klerycy Kongr. Orat. św. Filipa N. i młodz. szkół średn., sala Orat. Adapt. i reż. A. Urbańczyk, scen. T. Bukowski, A. Urbańczyk. Wyst. 10 („Nasze Spojrzenia” 1973 nr 1).
- V 1973 — *Gdzie jesteś? Wieczorek majowy ku czci Jana XXIII*. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. („Religioni et Litteris” 1973 nr 4-6 s. 28-30).
- 8 IX 1973 — Religijne mist. wokalnno-muzyczne na tle dziejów Kościoła Katedralnego w Tarnowie. Młodz. Par. Katedr. Misterium stanowiło jeden z punktów programu uroczystości Podniesienia Kościoła Katedralnego do godności Bazyliki Mniejszej („Currenda” 1974 s. 97-109).
- 8 IX 1973 — B. Bossowski: *Kościółów Matce*. Tryptyk poetycki Młodz. Par. Katedr. Muz. ks. K. Pasionek. Punkt programu wyżej wymienionej uroczystości („Currenda” 1974 s. 97-109).
- IX 1973 — K. H. Rostworowski: *Niespodzianka*. Dram. w 4 a. Teatr im. L. Solkiego. Reż. J. Wasiuczyński, scen. Z. Jasińska, muz. M. Niziurski (afisz).
- 7 III 1974 — *Semper orare*. Mist. o św. Tomaszu z Akwinu. Koło św. Ambr., aula Sem. Duch. („Religioni et Litteris” 1974 nr 1-3 s. 40-42).
- 26 XII 1974 — L. Rydel: *Betlejem polskie*. Jasełka w 3 a. Lektorzy i schola Kościoła Księża Filipinów, sala Orat. św. Filipa N. Reż. ks. O. Kokościński, ks. W. Borowiecki, choreog. W. Zachowa (Kronika Lektorów przy Kościele Księża Filipinów, od 1973 r. rkps, brak num. stron).
- 1 I 1975 — *Misterium Bożego Narodzenia*. Zesp. Teatr. F. Par. przy Kościele św. Marcina, sala katechet. Reż. S. Marczewski (Kronika F. Par. przy Kościele św. Marcina, od 1963. Rkps, br. num. stron).
- IV 1975 — S. Wyspiański: *Kłątwa*. Trag. Teatr. im. L. Solkiego. Reż. J. Goliński, scen. W. Kula, muz. J. Rychlik (program).
- 6 I 1976 — B. U. [krypt.] OSU: *Panie, otwórz im oczy*. Jasełka. Lektorzy i Schola Kościoła Księża Filipinów, sala Orat. św. Filipa N. Reż. ks. W. Borowiecki, choreogr. W. Zachowa (Kronika Lektorów przy Kościele Księża Filipinów, od 1973 r.).
- 1976 — R. Brandstaetter: *Dzień gniewu*. Mist. dram. w 3 a. Zesp. Teatr. Par. NSPJ, sala przy Kościele NSPJ. Reż. E. Nowy (wywiad z E. Nowy z dn. 26 IX 1977 r.).

- III 1976 — F. Dostojewski: *Spowiedź Stawrogina* (U Tichona). Teatr im. L. Solskiego. Tłum. T. Zagórski, oprac. dramaturg. J. Kasprzyk, reż. R. Smożewski, J. Wasiuczyński, scen. M. Adamska (program).
- 25 IV 1976 — Z. Kaczorowski: *Tajemnica spowiedzi*. Dram. w 4 a. wg powieści Spillmana, Zesp. Teatr. F. Par. przy Kościele św. Marcina w Zawadzie k. Tarnowa, reż. ks. S. Marczewski (Kronika F. Par. br. num. stron).
- 13 III 1977 — Ks. T. Bańkowski: *Ziarno rzucone w ziemię*. Mist. misyjne. Klejrycy Kongr. Orat. św. Filipa N., sala Orat. Reż. P. Jaworski, scen. J. Ruszel. Wyst. 3 (Ks. Ogłoszeń Kościoła Księży Filipinów).
- 19 XII 1977 — Montaż poezji o Bożym Narodzeniu. Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Scen. ks. Z. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 27 XII 1977 — Montaż poezji o Bożym Narodzeniu. Grupa Rapsodyczna „Dabar”. Scen., reż. ks. Z. Adamek. Dębica, Kościół NMP. Wyst. 4 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 19 VIII 1978 — *Wieczność mnie słucha. Rzecz o św. Stanisławie B. M.* Grupa Rapsodyczna „Dabar”. Częstochowa, Jasną Górą. Scen., reż. ks. Z. Adamek, muz. P. Adamek. Wyst. 2 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 22 X 1978 — Misterium maryjne. Przekrój przez polską poezję maryjną na tle historii Polski. Lektorzy i Alumni Kongr. Księży Filipinów, sala Orat. św. Filipa N. Scenariusz J. Wasilewska, reż. ks. T. Bańkowski, scen. W. Ruszel. Wyst. 3 (afisz).
- 4 XI 1978 — Czas odlotu. Motyw śmierci w poezji polskiej. Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Inscen. ks. Z. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 26 XI 1978 — S. Wyspiański: *Bolesław Śmiały. Skalka*. Zespół Teatr. Par. św. Małgorzaty w Nowym Sączu, sala Orat. św. Filipa N. Insc. ks. Z. Adamek, scen. ks. Z. Adamek, muz. P. Adamek. Wyst. 3 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 8 XII 1978 — Nigdy ja swego ludu nie rzuciła. Maryja w poezji polskiego tysiąclecia. Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Inscen. ks. Z. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 21 XII 1978 — E. Bryll: *Wołaniem wołam cię*. Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Adapt., reż., scen. ks. Z. Adamek, muz. P. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 7 II 1979 — L. Rydel: *Betlejem polskie*; L. Schiller: *Pastorałka*. Insc. oparta na fragm. obu utworów. Zespół Orat. św. Filipa N., sala Orat. Scenariusz, reż. ks. T. Bańkowski, scen. W. Ruszel, choreogr. W. Zachowa (Księga Ogłoszeń Kościoła Księży Filipinów).
- 22 V 1979 — *Panie, do kogoż pójdziemy*. Montaż poet. muz. Zesp. Rec. Oratorium św. Filipa N., sala Orat. św. Filipa N. Scenariusz, reż. J. Wasilewska, scen. A. Pawłowska, Z. Pawłowska. Wyst. 3 (program Uroczystości 100-lecia Kościoła Księży Filipinów. Tarnów 1979).
- 8 XII 1979 — R. Brandstaetter: *Hymny Maryjne*. Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Scenariusz, reż. ks. Z. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).

- 21 XII 1979 — Ks. Z. Adamek: *Historia jednej nocy*. Mist. o Bożym Narodzeniu. Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Reż. ks. Z. Adamek, scen. J. Pasternak, muz. P. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem, z dn. 20 VI 1980).
- 11 I 1980 — J. Harasymowicz: *Zagłowiec*. Grupa Rapsodyczna „Dabar”, sala Orat. św. Filipa N. Scenariusz, reż. ks. Z. Adamek, scen. J. Pasternak, muz. P. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 13 I 1980 — Jasełka. Zespół ss. Dominikanek z Białej Niżnej, sala Orat. św. Filipa N. Wyst. 1 (Księga Ogłoszeń Kościoła Księży Filipinów).
- 6 III 1980 — *O Doctor optime*. Oratorium o św. Tomaszu z Akwinu, na podstawie tekstów dawnego Brewierza dominikańskiego (w jęz. łac.). Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Insc. ks. Z. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 8 IV 1980 — Cz. Ryszka: *Petnia czasu*. Grupa Rapsod. „Dabar”, Kościół NMP w Dębicy. Scenariusz, reż. ks. Z. Adamek, scen. J. Pasternak, muz. P. Adamek. Wyst. 4 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 25 V 1980 — *Dotknąć tajemnicy*. Mist. o kapłaństwie. Alumni Sem. Duch., aula Sem. Duch. Scenariusz, reż., scen. ks. Z. Adamek. Wyst. 1 (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 20 VI 1980).
- 26 V 1980 — *Aby człowieka ziemi w człowieka nieba przemienić*. Zesp. Rec. Orat. św. Filipa N. Scenariusz, reż. J. Wasilewska, scen. ks. T. Bańkowski. Wyst. 3 (Księga Ogłoszeń Kościoła Księży Filipinów).
- 26 X 1980 — J. Harasymowicz: *Madonny polskie*. Grupa rapsod. „Dabar”, Kościół Księży Filipinów. Scen., reż. ks. Z. Adamek, muz. P. Adamek (wywiad z ks. Z. Adamkiem z dn. 29 X 1980).
- 20 XI 1980 — *Myślę o moim życiu*. Montaż poetycko-muzyczny o przemijaniu, śmierci, wieczności. Zesp. Rec. Orat. św. Filipa N. Kościół Księży Filipinów. Scen., reż. J. Wasilewska, muz. P. Adamek (wywiad z J. Wasilewską z dn. 31 XI 1980).

WYKAZ SKRÓTÓW

A. SKRÓTY OGÓLNE

a.	— akt
adapt.	— adaptacja
charakt.	— charakteryzacja
dram.	— dramatyczny
f.	— filia
gimn.	— gimnazjum
ins.	— inscenizacja
lic.	— liceum
melodram.	— melodramat
młodz.	— młodzież, młodzieżowy
obr.	— obraz, obrazek
oddz.	— oddział
oprac.	— opracowanie
orat.	— oratorium
par.	— parafia, parafialny
sc.	— scena
S	— sprawozdanie (w kalendarium: źródło z którego zaczerpnięto informację)
scen.	— scenografia
trag.	— tragedia
teatr.	— teatralny
uczni.	— uczniowie
uczen.	— uczennice
U	— uwaga (w kalendarium miejsce na informacje nie mieszczące się w przyjętym schemacie zapisu)
wid.	— widowisko
wyst.	— wystawienie, wystawień (w kalendarium: liczba spektakli danej inscenizacji)
zesp.	— zespół

B. SKRÓTY NAZW INSTYTUCJI I ORGANIZACJI

Arch. Diec.	— Archiwum Diecezjalne w Tarnowie
Asysta Mar.	— Asysta Maryjna przy kościele oo. Bernardynów w Tarnowie

- Arch. I. T. — Archiwum Instytutu Teologicznego w Tarnowie
 Arch. Woj. — Archiwum Wojewódzkie w Tarnowie
 Arch. Kongr. Orat. — Archiwum Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Tarnowie
 Bibl. I. T. — Biblioteka Instytutu Teologicznego w Tarnowie
 Bibl. Kongr. Orat. — Biblioteka Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Tarnowie
 Bibl. KUL — Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
 Bibl. M. J.S. — Biblioteka Miejska im. J. Słowackiego w Tarnowie
 „Gwiazda” — Stowarzyszenie Rękodzielników Chrześcijańskich „Gwiazda Tarnowska” w Tarnowie
 Koło św. Ambr. — Koło Alumnów Seminarium Duchownego w Tarnowie
 KSMM — Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej w Tarnowie
 KSMŻ — Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej w Tarnowie
 Kościół Ber. — Kościół oo. Bernardynów w Tarnowie
 Kościół Księży Fil. — Kościół Księży Filipinów w Tarnowie
 Kościół Katedr. — Kościół Katedralny w Tarnowie
 Kościół Marc. — Kościół św. Marcina w Zawadzie k. Tarnowa
 Kościół MB Fat. — Kościół Matki Bożej Fatimskiej w Tarnowie
 Kościół NSPJ — Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Tarnowie
 Orat. św. Filipa N. — Oratorium św. Filipa Neri
 PZK — Polski Związek Kolejarzy w Tarnowie
 OSP — Ochotnicza Straż Pożarna w Tarnowie
 Sem. Duch. — Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie
 „Sokół” — Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Tarnowie
 Tow. Muz. — Towarzystwo Muzyczne w Tarnowie
 Tow. św. Ambr. — Towarzystwo pod Opieką św. Ambrożego w Seminarium Duchownym w Tarnowie (od 1937 r. Koło Alumnów Seminarium Duchownego w Tarnowie)
 Tow. św. Wojc. — Towarzystwo św. Wojciecha ku Wspieraniu Muzyki Kościelnej w Tarnowie

BIBLIOGRAFIA TEKSTÓW DRAMATYCZNYCH AUTORÓW TARNOWSKICH¹

- Aby naukę dać zbawienia ludowi Jego. Montaż poetycki. Oprac. ks. Z. Adamek, S. Pietrzak. Tarnów 1970 (maszynopis w posiadaniu ks. Z. Adamka)
- Adamek Z. ks. (oprac.): Droga. Mist. (teksty własne Z. Adamka oraz utwory M. Evo-gga, o. Duvala, Z. Jasnoty, s. Nulli). Ropczyce 1971 (maszynopis w pos. ks. Z. Adamka).
- Adamek Z. ks.: Dziś Chrystus zmartwychwstał. Mist. Tarnów 1970 (maszynopis w pos. ks. Z. Adamka).
- Adamek Z. ks. (oprac.): Idźcie do Tomasza (wykorzystano teksty: Mdr 7,7-23 oraz G. K. Chesterton: Święty Tomasz z Akwinu; J. Pieper; Tomasz z Akwinu; Bre-wiarium iuxta ritum Sacri Ordinis Predicatorum; Encykliki „Studiorum dueem” Piusa XI. Lublin 1977 (maszynopis w pos. ks. Z. Adamka).
- Adamek Z. ks.: Jutrznia o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim opracowana według tekstów liturgicznych. Tarnów 1969 (maszynopis w pos. ks. Z. Adamka).
- Adamek Z. ks. (oprac.): Każdy czyli człowiek szukający Boga. Mist. adwentowe oprac. wg tekstu J. Zawieyskiego oraz Gałczyńskiego, Kasprowicza, Staffa, Tuwima. Tar-nów (b.r.w.) (maszynopis w posiadaniu ks. Z. Adamka).
- Adamek Z. ks. Rememoramini. (Mist. na tle historii Sem. Duch. w Tarnowie). Ropczyce 1971 (maszynopis w pos. ks. Z. Adamka).
- Adamek Z. ks. (oprac.): Włęcz papieżstwu cześć i chwała. Montaż literacki z okazji 100-lecia I Soboru Watykańskiego. Tarnów 1970 (mps w pos. ks. Z. Adamka).
- Adamek Z. ks.: Z miłości. Widowisko sceniczne na podstawie powieści Z. Kossak. Ropczyce 1970 (maszynopis w posiadaniu ks. Z. Adamka).
- Bańkowskiej T. ks.: Gwiazda jego nie wszędzie. Mist. Bożego Narodzenia. Tarnów 1972 (maszynopis w posiadaniu autora).
- Bańkowski T. ks.: Ziarno rzucone w ziemię. Mist. misyjne w 3 a. Tarnów 1977 (ma-szynopis w posiadaniu autora).
- Biedroń Fr. R.: Gwiazda ludu. Obr. lud. na tle męcz. śmierci Karoliny Kózkówny zamordowanej przez żołnierza rosyjskiego [...] 18 XI 1914 r. Tarnów 1930.
- Bossowski B.: Gdy umierał Zbawiciel (Ben Roboam). Mist. pasyjne w 3 a. Tarnów (b.r.w.) (maszynopis w posiadaniu G. Nowak).
- Bossowski B.: Madonna z Fatimy (Mist. maryjne). Tarnów (b.r.w.) (maszynopis w po-siadaniu G. Nowak).
- BRO-WSKI (pseud.) Bossowski B.: Niepotrzebny człowiek. Jednoaktówka. Tarnów 1947. Nakł. „Caritas”.

¹ Terminu „autorzy tarnowscy” używamy w znaczeniu szerszym. Dotyczy on ludzi związa-nych nie tylko z Tarnowem, ale i diecezją tarnowską. Zarejestrowano również teksty nie grane w Tarnowie.

- Budzoń Z. s.: (felicjanka, s. Ildefonsa). Jasełka. Tarnów (b.r.w.) (rkps w posiadaniu autorki).
- Gibała J. (oprac.): Kolęda — jasełka. Tarnów (b.r.w.) (maszynopis w posiadaniu autora).
- Karuk E. ks.: Agnus Dei (Jasełka). Tarnów (b.r.w.) (maszynopis w posiadaniu autora).
- Lenartowicz J. ks.: Adam i Ewa w Pańskim raju. Obr. współcz. w 2 odsł. Tarnów 1920. Nakł. autora.
- Lenartowicz J. ks.: Geniusz Królowa kopalni wielickich czyli sen górnika. Radgoszcz 1872 (rkps zaginiony).
- Lenartowicz J. ks.: Małgorzata z Kortony. Opowieść obrazowa dla sc. ludowej w 10 obr. na tle dziejowym XII w. [...] Tarnów 1919. Nakł. autora.
- Lenartowicz J. ks.: Jasełka egipskie. Tarnów (b.r.w.) (maszynopis w posiadaniu G. Nowak).
- Lenartowicz J. ks.: Najlepsze lekarstwo na próżniactwo. Obr. ludowy skreślony na tle prawdziwego zdarzenia w 2 odsł. Tarnów 1920. Nakł. autora.
- Lenartowicz J. ks.: Narodzenie Zbawiciela świata, czyli jasełka dla sceny polskiej. Dram. lud. ze śpiewami nap. wierszem na tle hist. Kraków 1884. Nakł. autora. (Bibl. Kongr. Orat.).
- Lenartowicz J. ks.: Nie kupuj kradzionego. Tragiczny obr. lud. na tle prawdziwego zdarzenia w czasie wojny światowej. Tarnów 1920.
- Lenartowicz J. ks.: Pomidory. Wesołe, prawdziwe zdarzenie, przedst. w 1 obr. Tarnów 1919. Nakł. autora.
- Lenartowicz J. ks.: Strach na tytoń zabity. Wesołe prawdziwe zdarzenie w r. 1917, przedst. w 2 obr. Tarnów 1919. Nakł. autora.
- Lenartowicz J. ks.: Wanda. Dram. ludowy. Radgoszcz 1883 (rkps zaginiony).
- Lenartowicz J.: Wanda druga. Smutna prawdziwa opowieść obrazowa, np. wierszem dla sc. ludowej, skreślona na tle wyp. z r. 1863 w 5 obr. ze śpiewami. Tarnów 1919 (druk J. Pisz) (Bibl. Kongr. Orat.).
- [Mazur R.]: Bernadetta. Obr. rel. w 3 odsł. Tarnów 1918. Nakł. Księgarni i drukarni Zygmunta Jelenia.
- Nowak G.: W kancelarii św. Mikołaja (obr. scen. w 1 a.). Tarnów (b.r.w.) (mps w posiadaniu autorki).
- Rozwadowski M., Skowroński R.: Szopka tarnowska (fragm.). „Hasło” 1927 nr 6.
- Staśko P.: Tęcza dwóch krain błogosławiona Królowa Kinga. Utwór scen. w 5 obr. Tarnów 1938. Nakł. Komitetu Budowy Domu Katolickiego w Bożęcinie.
- Walczyński Fr. ks.: Oratorium Bożego Narodzenia czyli tak zwane jasełka ze śpiewami. Tarnów 1912. Nakł. Bursy św. Kazimierza.
- Węzykówna P.: Kwiat polskiej ziemi. Obr. scen. w 5 odsł. ze śpiewami układu ks. Franciszka Walczyńskiego. Tarnów 1931. Nakł. Urzędu Parafialnego w Zabawle.
- Wieczorek P. ks.: Cudowna noc. Jasełka z legend o Bożym Narodzeniu w 5 a. Poznań 1930. Zjedn. Młodz. Pol.
- Wieczorek P. ks.: Dobra córka, baśń ludowa w 7 obr. scen. Poznań 1927: Zjednoczenie Młodz. Pol.
- Wieczorek P. ks.: Dzień w życiu najpiękniejszy. Obr. rel. na tle pierwszej Komunii św. w 4 odsł. Tarnów 1914. Nakł. autora.
- Wieczorek P. ks.: Genowefa. Trag. hrabiny-pustelnicy w 6 a. Tarnów. Nakł. Księgarni i Drukarni Z. Jelenia.
- Wieczorek P. ks.: Jasełka polskie w 5 odsł. Tarnów 1919. Nakł. Księgarni i Drukarni Z. Jelenia.
- Wieczorek P. ks.: Jezus nas woła. Mist. w 23 sc. Tarnów 1912. Nakł. autora.

- Wieczorek P. ks.: Kominiarz i piekarz, krotchw. w 3 odsł. Poznań 1926. Zjedn. Młodz. Pol.
- Wieczorek P. ks.: Po kołędzie. Jasełka dla kołędników. Tarnów 1928. Nakł. Księgarni i Drukarni Z. Jelenia.
- Wieczorek P. ks.: Polska już wolna. Obr. scen. w 3 osł. Tarnów 1918. Nakł. autora.
- Wieczorek P. ks.: Św. Mikołaj, wizja scen. w 3 odsł. (5 a.). Tarnów 1919. Nakł. Księgarni i Drukarni Z. Jelenia.
- Wieczorek P. ks.: Święte pachole. Fant. scen. w 4 odsł. na tle młodości św. Stanisława bisk. krak. w 4 odsł. ze śpiewami układu Franciszka Walczyńskiego. Szczepanów 1936. Nakł. ks. W. Mędrali.
- Wieczorek P. ks.: Mały apostoł. Fant. scen. na tle młodości św. Stanisława biskupa krak. w 5 odsł. ze śpiewami układu Franciszka Walczyńskiego. Szczepanów 1936. Nakł. ks. W. Mędrali.
- Wieczorek P. ks.: Św. Stanisław Szczepanowski. Dram. hist. w 9 obr. scen. ze śpiewami układu Franciszka Walczyńskiego. Szczepanów 1936. Nakł. ks. W. Mędrali.
- Wieczorek P. ks.: Wigilia za morzem (Wianuszek z myśli i uczuć wychodźców polskich). Tarnów (1912). Nakł. autora.
- Wieczorek P. ks.: Wśród nocnej ciszy. Jasełka w 5 a. Poznań 1927. Zjedn. Młodz. Pol.
- Wieczorek P. ks.: W sylwestrową noc. Wizja scen. w 1 odsł. Tarnów 1928. Nakł. Księgarni i Drukarni Z. Jelenia.
- Wieczorek P. ks.: Z nędzy do szczęścia. Fant. scen. w 3 a. Poznań 1927. Zjedn. Młodz. Pol.
- WI-WO-WSKI (krypt.). Widlak T., Wójtowicz J., Bossowski B.: Zło ukarane czyli jak Udusia przyduśli. Sztuka w 3 a. Tarnów 1947. Nakł. „Caritas”.

BIBLIOGRAFIA ŹRÓDEŁ I OPRACOWAŃ

I. ŹRÓDŁA

A. Źródła archiwalne

1. Kroniki i sprawozdania

- Kronika Filii Parafialnej przy Kościele św. Marcina w Zawadzie k. Tarnowa, od 1963 r. (rkps w Kancelarii F. Par.).
- Kronika Lektorów przy Kościele Księży Filipinów w Tarnowie, od 1973 r. (rkps w Arch. Kongr. Orat.).
- Kronika Ministrantów przy Kościele Księży Filipinów w Tarnowie, od 1973 r. (rkps w Arch. Kongr. Orat.).
- Kronika Szkoły im. Klementyny Hoffmanowej w Tarnowie za r. 1936/37 (rkps w Arch. Szkoły).
- Kronika Zespołu Kolędniczego OSP w Tarnowie-Swierczkowie (rkps w pos. N. Gibały).
- Kronika Zakładu Wychowawczego SS. Felicjanek w Tarnowie (rkps w Arch. Zakładu).
- Księga Sprawozdań Tow. pod opieką św. Ambrożego (Koła Alumnów św. Ambrożego) t. I-IV (rkps w Arch. I. T.).

- Ogłoszenia duszpasterskie Kościoła Księży Filipinów w Tarnowie (maszynopis w Arch. Kongr. Orat.).
- Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Tarnowie za r. 1925. Tarnów 1926 (Bibl. I. T.).
- Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Tarnowie za r. 1926. Tarnów 1927 (Bibl. I. T.).
- Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Tarnowie za r. 1927. Tarnów 1928 (Bibl. I. T.).
- Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Tarnowie za r. 1928. Tarnów 1929 (Bibl. I. T.).
- Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Tarnowie za r. 1929. Tarnów 1930 (Bibl. I. T.).
- Trzydziestolecie „Gwiazdy Tarnowskiej”. Tarnów 1912 (Bibl. I. T.).

2. Programy teatralne

- Kasprzysiak J., Nowak K. (oprac.): F. Dostojewski. Spowiedź Stawrogina (U Tichona). Teatr im. L. Solskiego. Tarnów 1976 (Arch. Teatru im. L. Solskiego).
- Sienkiewicz M. (oprac.): L. Schiller. Pastorałka. Teatr im. L. Solskiego. Tarnów 1970 (Arch. Teatru im. L. Solskiego).
- Zapalnik M. (oprac.): S. Wyspiański. Kłątwa. Teatr im. L. Solskiego. Tarnów 1975 (Arch. Teatru im. L. Solskiego).
- [br. autora] J. A. Łukaszewicz. Jasełka polskie. Teatr im. L. Solskiego. Tarnów 1957 (Arch. Teatru im. L. Solskiego).

3. Afisze

- Kasprowicz J.: Wzgórze śmierci. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N. Tarnów 1957 (Arch. Kongr. Orat.).
- Rząca W.: Zaklęta Królowa. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N. Tarnów 1957 (Arch. Kongr. Orat.).
- Twain M.: Książę i żebrak. Zesp. Dram. Orat. św. Filipa N. Tarnów 1958 (Arch. Kongr. Orat.).
- Zawieyski J.: Miłość Anny. Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N. Tarnów 1958 (Arch. Kongr. Orat.).

4. Listy prywatne i pisma urzędowe

- List. A. Sosnowskiej z Dynowa (woj. Rzeszów) do Kierownika Orat. św. Filipa N., z dn. 18 III 1957 r. (rkps w Arch. Kongr. Orat.).
- List. A. Majkowskiej (z Warszawy) do Kierownika Orat. św. Filipa N., z dn. 29 XI 1958 r. (rkps w Arch. Kongr. Orat.).
- List A. Kaczmarka (z Ostrowa Wlkp.) do Kierownictwa Oratorium św. Filipa N., z dn. 27 II 1959 r. (rkps w Arch. Kongr. Orat.).
- List ks. O. Kokocińskiego (Kierownika Zesp. Dramat. Orat. św. Filipa N.) do A. Zelenay, z dn. 17 II 1958 r. (maszynopis w Arch. Kongr. Orat.).
- List. ks. M. Stebarta (członka Zarządu Zesp. Dram. Orat. św. Filipa N.) do A. Majkowskiej, z dn. 27 XII 1958 r. (mps w Arch. Kongr. Orat.).
- Sprawozdanie kasowe Orat. św. Filipa N., z dn. 3 XII 1958 r. (rkps w Arch. Kongr. Orat.).
- Sprawozdanie kasowe Orat. św. Filipa N., z dn. 28 IX 1958 r. (mps w Arch. Kongr. Orat.).

- Sprawozdanie Kongr. Orat. św. Filipa N. do Prez MRN, z dn. 20 I 1959 r. (rkps w Arch. Kongr. Orat.).
- Zaproszenie na wieczór poezji „Bruzdy Boskich plugów” w Orat. św. Filipa N., z dn. 24 II 1960 (mps w Arch. Kongr. Orat.).
- Zezwolenie Prez. MRN z 19 I 1959 r. na wystawienie sztuki K. Muszyńskiego (Szatan z VII klasy” w Orat. św. Filipa N. (mps w Arch. Kongr. Orat.).

B. Przebadane roczniki czasopism

- „Dwutygodnik Katolicki i Duszpasterski” (1897-1910) (Arch. I. T.).
- „Hasło” (1926-1939) (Arch. Woj.).
- „Hejnał Mariacki” (1959) (Bibl. Kongr. Orat.).
- „Hosanna” (1926-1929) (Bibl. Kongr. Orat.).
- „Młody Polak” (1921-1928) (Bibl. I. T.).
- „Nasza Sprawa” (1933-1939) (Bibl. I. T.).
- „Nasze Spojrzenia” (1968-1972) (Bibl. Kongr. Orat.).
- „Pogoń” (1881-1914) (Bibl. I. T.).
- „Praca” (1924-1935) (Arch. Woj.).
- „Religioni et Litteris” (1948-1975) (Bibl. I. T.).
- „Teatr Ludowy” („Scena”) (1926-1976) (Bibl. KUL).
- „Za i Przeciw” (1959-) (Bibl. Kongr. Orat.).

II. OPRACOWANIA

A. Bibliografie i encyklopedie

- Bystroń J. S.: Bibliografia etnografii polskiej. T. 1. Kraków 1929.
- Encyklopedia Katolicka. T. 1. Lublin 1973. T. 2. Lublin 1976.
- Encyklopedia Współczesna PWN. Warszawa 1959.
- Gawełek F.: Bibliografia ludoznawstwa polskiego. Kraków 1914.
- Grzegorzczak P.: Teatr ochotniczy i tańce polskie. Bibliografia informacyjna. Warszawa 1948.
- Łaska M.: Bibliografia ruchu teatrów ludowych w Polsce 1901-1935. Warszawa 1936.
- Polska bibliografia literacka. Wrocław 1944-1961.
- Renikowa W.: Historia teatru w Polsce. Bibliografia prac o polskim teatrze ogłoszona drukiem w latach 1945-1959. Warszawa 1960.
- Simon L.: Bibliografia dramatu polskiego 1765-1964. T. 1-2; T. 3. S. Marczak-Oborski. Bibliografia dramatu polskiego 1939-1964. Warszawa 1971.
- Straus S.: Bibliografia tytułów czasopism teatralnych. Wrocław 1953.
- Straus S.: Bibliografia źródeł do historii teatru w Polsce. Druki zwarte i ulotne. Wrocław 1957.

B. Historia teatru w Polsce

- Dwadzieścia pięć lat Teatru Rapsodycznego w Krakowie 1941-1966. Red. M. Kotlarczyk. Kraków 1966.
- Got J.: Antonina Hoffmanowa i teatr krakowski jej czasów. Warszawa 1958.
- Got J.: Mickiewicz i Słowacki w teatrze krakowskim w latach 1865-1885. „Pamiętnik

- Teatralny" 1956 z. 1 (i odbitka: Warszawa 1956).
- Got J., Orzechowski E.: Repertuar teatru krakowskiego 1845-1865. Cz. 1. Warszawa 1974; cz. 2 Warszawa 1975.
- Got J.: Teatr krakowski pod dykcją Adama Skorupki i Stanisława Kozmiana 1865-1885. Repertuar. Wrocław 1962.
- Got J.: Teatr krakowski pod dykcją Hilarego Meczyszewskiego 1843-1845. Repertuar, recenzje, dokumenty. Wrocław 1967.
- Jabłoński Z.: Teatr krakowski pod dykcją Jana Mieroszewskiego 1830-1831. „Rocznik Biblioteki PAN” w Krakowie R. 13 : 1967 s. 53-73.
- Jabłoński Z.: Z dziejów teatru krakowskiego w drugiej połowie XVIII wieku. „Rocznik Biblioteki PAN” w Krakowie R. 16 : 1970 s. 19-49.
- Kapralski E.: Z dziejów budowy teatru tarnowskiego. Tarnów 1972.
- Kapralski E.: XX lat zawodowej działalności Teatru tarnowskiego. Tarnów 1974.
- Kruk S.: Teatr ludowy w Krakowie pod dyr. Adama Grzymały-Siedleckiego 1916-1918. „Roczniki Humanistyczne” T. 16 : 1968 z. 1 s. 117-134.
- Lasocka B.: Teatr lwowski w latach 1800-1842. Warszawa 1967.
- Orlicz M.: Polski teatr współczesny. Warszawa 1933.
- Orzechowski E.: Repertuar teatru krakowskiego 1885-1893. Warszawa 1972.
- Pajączkowski Fr.: Teatr lwowski pod dykcją Tadeusza Pawlikowskiego 1900-1906. Kraków 1961.
- Simon L.: Teatr warszawski za powstania listopadowego. „Scena Polska” R. 10 : 1930 nr 23-24 (i odbitka: Warszawa 1931).
- Schiller L.: Teatr ogromny. Warszawa 1961.
- Sławińska I.: Małopolska batalia o teatr. W: Myśl teatralna Młodej Polski. Antologia. Wybór: I. Sławińska, S. Kruk. Noty B. Frankowska (indeks K. i E. Krasinicy) Warszawa 1966.
- Teatr warszawski drugiej połowy XIX wieku. Pod red. Tadeusza Siwerta. Wrocław 1957.
- Wierzbicka-Michalska K.: Warszawska scena narodowa na przeł. 1797-1799. Warszawa 1954.
- Wierzbicka-Michalska K.: Życie teatralne w Warszawie za Stanisława Augusta. Warszawa 1949.
- Wierzbicka-Michalska K.: Źródła do historii teatru warszawskiego od r. 1762 do r. 1883. Cz. 1. Warszawa 1951; cz. 2 Warszawa 1955.
- Wosiek M.: Historia teatrów ludowych. Polskie zespoły zawodowe 1898-1914. Wrocław 1975.

C. Historia instytucji i organizacji tarnowskich

- Jaromin H. ks.: Historia kongregacji Oratoriów św. Filipa Neri w Polsce. „Nasza Przeszłość” T. 32 : 1970.
- Kumor B. ks.: Seminarium Duchowne w Tarnowie (1838-1939). „Currenda” 1959 nr 109 s. 284.
- Koterla A. kś.: Życie i działalność liturgiczna ks. Wojciecha Orzecha (1889-1945). Lublin 1975 (mps Bibl. KUL).
- Koterla M. ks.: Wspomnienie o śp. ks. Wojciechu Orzechu (1889-1945). „Currenda” R. 127 : 1977 nr 9-12 s. 302-311.
- Nowacki H.: Towarzystwo św. Wojciecha ku Wspieraniu Muzyki Kościelnej w Tarnowie. Lublin 1971 (mps Bibl. KUL).

- Nowak S.: Wykaz imprez religijnych w Parafii św. Józefa w Tarnowie (rkps w pos. autora studium).
- Piech S.: Stowarzyszenie Rękodzielników Chrześcijańskich „Gwiazda Tarnowska”. Tarnów 1968 (mps w Arch. I. T.), Lublin 1970 (mps w Bibl. KUL).
- Piekarz S.: Historia działalności Koła św. Ambrożego. Tarnów 1970 (mps w Arch. I. T.).
- Różycka H.: Asysta Maryjna przy Kościele OO. Bernardynów (rkps w pos. autora studium).
- Tobała J.: Związek Młodzieży Polskiej Męskiej w Tarnowie. Tarnów 1974 (mps w Arch. I. T.).
- Kunisz A.: Zarys dziejów prasy tarnowskiej (1948-1961). Tarnów (b.r.w.) (Powiatowe Arch. Państwowe).

D. Teatr amatorski

- Amatorski ruch artystyczny krakowskiego w liczbach. „Teatr Ludowy” 1962 nr 10 s. 31.
- Bień A., Cierniak J.: Teatry Ludowe w Polsce. Dotychczasowy rozwój ruchu, możliwości ideowe i organizacyjne na przyszłość. Warszawa 1928.
- Bossowski B.: Garść praktycznych wskazówek scenicznych. „Młody Polak” 1939 nr 6 s. 9-10.
- Bossowski B.: Trochę o scenie na usługach „Caritas”. „Caritas” R. 2 : 1947 nr 12 s. 318-320; R. 3 : 1948 nr 1 s. 25-27.
- Budzyński W.: O co chodzi w teatrze dziecięcym? „Teatr Ludowy” 1923 nr 6 s. 81-83.
- Budzyński W.: Teatr bajek. „Teatr Ludowy” 1922 nr 3 s. 33-37.
- Co grać? „Teatr Ludowy” 1924 nr 8-10 s. 66-67.
- Dziecko, a sztuka dramatyczna. „Teatr Ludowy” 1923 nr 7-8 s. 110-112.
- Howski S.: Jak należy fotografować zespoły teatralne. „Teatr Ludowy” 1932 nr 5 s. 52-53.
- Howski S.: Vademecum teatru amatorskiego. Warszawa 1967.
- Howski S.: Widowiska plenerowe. Warszawa 1959.
- Jubileusz Mariana Mikuty. „Teatr Ludowy” 1962 nr 2-3 s. 190.
- Katalog teatrów amatorskich czyli przewodnik dla urządzających wieczornice. Poznań 1933.
- Kozutski S.: Czym mógłby być teatr ludowy. W: Myśl teatralna Młodej Polski. Antologia. Warszawa 1966 s. 127-130.
- Kwieciński Z.: Mickiewicz na scenach amatorskich Polski Ludowej. „Teatr Ludowy” 1959 nr 7-8 s. 348-354; nr 9 s. 442-449.
- Kwieciński Z.: Kurtyna teatralna też musi grać. „Teatr Ludowy” 1933 nr 2 s. 27-29.
- Małopolski W.: Teatr w szkole i w domu ludowym. Warszawa 1923.
- Małopolski W.: Związek Teatrów i Chórów Ludowych. „Teatr Ludowy” 1936 nr 1 s. 18.
- Matejko T.: Problemy teatru ochotniczego w Polsce. Kraków 1947.
- Marcinkowski J.: Zrzeszenie Teatrów i Chórów Ludowych w Krakowie. „Teatr Ludowy” 1929 nr 7 s. 136-137.
- Mikuta M.: Folklor pod okupacją. „Teatr Ludowy” 1968 nr 1 s. 30-34.
- Mikuta M.: Kultura żywego słowa. Warszawa 1963.
- Mikuta M.: Uwagi o przedstawieniach. „Teatr Ludowy” 1936 nr 3 s. 49-53.
- Ritter A.: W Zakładowym Domu Kultury Metalowców w Tarnowie. „Teatr Ludowy” 1963 nr 10 s. 20-22.

- Rydel L.: Teatr wiejski przyszłości. W: Myśl teatralna Młodej Polski. Antologia. Wyb. I. Sławińska, S. Kruk. Wstęp I. Sławińska. Warszawa 1966 s. 137-160.
- Sławińska I.: O kształt teatru ludowego. „Dialog” R. 9 : 1964 nr 9 s. 102-108.
- Wandurski W.: Inscenizacja podań ludowych. „Teatr Ludowy” 1922 nr 1 s. 3-10.
- Wieniewska I.: Etyczna i estetyczna rola teatru ludowego. „Teatr Ludowy” 1936 nr 9-12 s. 161-165.
- Zawieyski J.: O pięknym mówieniu. „Teatr Ludowy” 1931 nr 4 s. 64-68.
- Zawieyski J.: Pierwsze próby w zespole. „Teatr Ludowy” 1932 nr 1-2 s. 5-6.
- Zięba J. W.: Od widowiskowości obrzędowej do teatru amatorskiego na wsi. „Studia i Materiały Lubelskie” T. 7 : 1973 s. 217-230 (i odbitka: Lublin ok. 1976).
- Zięba J. W.: Pierwsze próby organizowania i wytyczania kierunków amatorskiej działalności teatralnej na wsi. Kraków 1967.
- Zięba J. W.: Ruch teatralny na wsi 1918-1939. Warszawa 1976.

E. Dramat i teatr religijny

- Antoniewiczowa J.: Wrażenia uczestniczki. „Teatr Ludowy” 1927 nr 11 s. 208-210.
- Banaszewska W.: Kołędnicy. „Teatr Ludowy” 1935 nr 12 s. 178-185.
- Blachani E.: Oberammergau — zjawisko teatralne i mit Młodej Polski. Lublin 1977 (mps w Bibl. KUL).
- Brzozowski S.: Teatr krakowski. W: Myśl teatralna Młodej Polski, (s. 199-206).
- Burzyński A.: Dramat religijny w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Lublin 1970 (mps w Bibl. KUL).
- Cierniak J.: Boże Narodzenia i Wielkanoc w teatrze. Słowo o „Pastorałce” i „Wielkanocy”. „Teatr Ludowy” 1923 nr 6 s. 99-101.
- Cierniak J.: Materiały do świętofloriańskiego misterium. „Teatr Ludowy” 1928 s. 114.
- Cierniak J.: Scena w średniowiecznych misteriach. „Teatr Ludowy” 1925 nr 5 s. 86-90.
- Grabska H. S. OSU: Dramat religijny w okresie Młodej Polski „Roczniki Humanistyczne” T. 20 : 1972 z. 1 s. 75-117.
- Grabowski Z.: Ubiory w szopce. „Teatr Ludowy” 1921 nr 1 s. 4-7.
- Grzegorski Z. ks.: Najnowszy teatr religijny w Polsce 1939-1964. Lublin 1965 (mps w Bibl. KUL).
- Grzegorski Z. ks.: Współczesny teatr religijny w Polsce. Z przemysłów i doświadczeń lat 1939-1971. „Roczniki Humanistyczne” T. 20 : 1972 z. 1 s. 149-194.
- Jasińska-Wojtkowska M.: Po górach po chmurach E. Brylla, czyli współczesna sytuacja jasełek. „Roczniki Humanistyczne” T. 24 : 1976 z. 1 s. 167-175.
- Lewko M. ks. SDB: Salezjańskie Misterium Męki Pańskiej. „Roczniki Humanistyczne” T. 20 : 1972 z. 1 s. 114-148.
- Kamiński K. L.: Teatr obrzędowy. „Teatr Ludowy” 1933 nr 11 s. 161-167.
- Krzemińska I.: Dramat religijny w życiu teatralnym Lublina. Lublin 1976 (mps w Bibl. KUL).
- Miodońska-Brookes E.: Sami swoi, polska szopa. Z zagadnień tradycji szopki przełomu XIX i XX wieku. „Ruch Literacki” 1976 z. 6 s. 157-167.
- Mysterium religijne w Teatrze Bogusławskiego. „Teatr Ludowy” 1925 nr 1 s. 16.
- Olczakówna M. S.: Tradycje franciszkańskie w polskim dramacie. „Roczniki Humanistyczne” T. 20 : 1972 z. 1 s. 7-40.
- Paciuszkiewicz M. ks.: Konwencje teatralne twórczości jasełkowej. „Roczniki Humanistyczne” T. 20 : 1972 z. 1 s. 41-73.
- Pacluskiewicz M. ks.: Twórczość jasełkowa wieku XX. Lublin 1958 (mps w Bibl. KUL).

- Płaczek C. s. CSMI: Teatr religijny na Śląsku w okresie międzywojennym. Lublin 1972 (mps w Bibl. KUL).
- Rydlowski B.: Staropolski dramat o Józefie Patriarsze. Lublin 1964 (mps w Bibl. KUL).
- Skarżyński E. ks.: Moralitet staropolski. Lublin 1966 (maszynopis w Bibl. KUL).
- Sławińska I.: Balet religijny. W: Encyklopedia Katolicka. T. 1 Lublin 1973 szp. 1281.
- Sławińska I.: Sacrum w młodym teatrze polskim. W: Z zagadnień kultury chrześcijańskiej. Kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu, Prymasowi Polski — Katolicki Uniwersytet Lubelski. Lublin 1973 s. 531-541.
- Sławińska I.: Teatr religijny dzisiaj. „Życie i Myśl” R. 25 : 1975 nr 10 s. 78-82.
- Sławińska I.: Współczesny teatr religijny na Zachodzie. „Znak” R. 19 : 1967 nr 11 (161) s. 1413-1427.
- Smosarski J.: Dialog na Boże Narodzenie. „Roczniki Humanistyczne” T. 12 : 1964 z. 1 s. 71-98.
- Smosarski J.: Staropolskie misterium o Bożym Narodzeniu. Lublin 1961 (mps w Bibl. KUL).
- Wygodnik S. ks.: Dramat religijny w Polsce (od XVI do połowy XVIII w.). Lublin 1966 (mps w Bibl. KUL).

LE THÉÂTRE RELIGIEUX À TARNÓW AU XXe SIÈCLE

Résumé

L'auteur de l'étude entreprend une première tentative de suivre l'histoire du mouvement théâtral religieux dans la ville de Tarnów. Il envisage le problème sous un aspect triple. Du point de vue du sociologue, il esquisse l'histoire des organisations et des institutions, en présentant en même temps les silhouettes les plus intéressantes d'auteurs et d'hommes de théâtre liés avec Tarnów. Cette sonde sociologique permet de constater qu'aussi bien dans l'action sociale de masse, coordonnée par des institutions ecclésiastiques ou par des organismes patronnés par l'Eglise, que sur le plan des réussites d'éminents individus, le milieu étudié a d'importants succès à enregistrer. Les associations groupant les jeunes artisans: „Gwiazda” (Etoile; 1869-1939), „Ojczyzna” (Patrie; 1894-1939), voyaient dans la préparation de pièces religieuses un moyen d'action éducative sur les jeunes. Les organisations travaillant au milieu d'adolescents ayant quitté l'école (Association Catholique de Jeunes Gens, 1916-1939) et de jeunes filles (Association Catholique de Jeunes Filles, 1924-1939) consacraient beaucoup d'énergies au développement de l'activité théâtrale et cherchaient à propager la culture, au sens large du terme, dans tout le diocèse. Le séminaire fut également un centre fort engagé dans la promotion du théâtre religieux. Constituée en 1892, la Société sous la protection de saint Ambroise (depuis 1937, Cercle de Séminaristes de saint Ambroise) pendant toute la période de son activité considérait la promotion du théâtre religieux comme un des principaux courants de son action.

Après la Deuxième Guerre mondiale, le travail théâtral, traité comme activité pastorale, a été repris par les paroisses de Tarnów (paroisse saint Joseph auprès de l'Eglise de Notre-Dame de Fatima, paroisse du Sacré-Coeur) et par les congrégations (Assistance Mariale au près de l'église des Frères mineurs, Oratoire de saint Philippe Neri auprès de l'église des philippins, Missionnaires).

Parmi les éminents auteurs de drames, on relève — pour la fin du XIXe s. et le début du XXe — le nom de l'abbé Józef Lenartowicz (écrivain dramatique fécond, auteur d'ouvrages centrés sur la Nativité, hagiographiques, voire même inspirés par l'histoire légendaire de la Pologne), celui de l'abbé Paweł Wieczorek (auteur de plus de trente textes dramatiques, parmi lesquels figure une trilogie sur saint Stanislas de Szczepanów, évêque et martyr), celui enfin de l'abbé Franciszek Walczyński, qui a des mérites considérables dans le domaine du drame aussi bien que dans celui de la musique sacrée (il a composé env. 200 oeuvres vocales et 30 ouvrages pour l'orgue). Parmi les hommes de théâtre actifs après la dernière guerre, on mentionne Bronisław Bossowski (mort en 1971), auteur de plusieurs textes dramatiques intéressants (entre

autres, *Gdy umierał Zbawiciel* (Lorsque mourait le Sauveur), autre titre *Ben Roboam* — drame sur la Passion), l'abbé Zbigniew Adamek (professeur au Séminaire, auteur de nombreuses propositions théâtrales novatrices, metteur en scène), Gabriela Nowak, Eulalia Nowy, Janina Wasilewska — institutrices et animatrices culturelles dans les milieux ecclésiastiques de Tarnów.

En tant qu'historien du drame, l'auteur a examiné les principales tendances du théâtre de Tarnów en ce qui concerne le répertoire. Il résulte de ces analyses que la pénétration du drame polonais commence par la mise en scène d'oeuvres des grands écrivains romantiques, Mickiewicz et Słowacki. Après 1890 et jusqu'à 1918, sont montées sur les scènes de Tarnów les *Aïeux* de Mickiewicz, *L'abbé Marc* et *Kordian* de Słowacki, les *Confédérés de Bar* de Mickiewicz. Les animateurs du théâtre de Tarnów utilisent aussi la production dramatique de nos jours, tout en retenant uniquement ces textes où à côté de la thématique religieuse apparaissent des accents patriotiques.

Dans la période 1918-1939, à côté des jeux de la Nativité et des drames hagiographiques sur saint Stanislas Kostka, surgissent des ouvrages martyrologiques, rappelant le martyre des premiers chrétiens ou les persécutions au cours des époques plus récentes. Dans cette période déjà s'observent des tentatives de mettre en oeuvre de nouvelles formes dramatiques (mises en scènes basées sur les textes de l'Écriture).

Après la Deuxième Guerre mondiale, surtout après 1956, le processus de la différenciation du répertoire continue. On remarque sur la scène quelques textes intéressants sur la Passion et l'on enregistre toute une série de montages poético-musicaux d'une originalité remarquable.

Il a été le plus malaisé d'analyser les matériaux du point de vue de l'historien du théâtre. L'oeuvre théâtrale existe dans un temps précis et s'évanouit, le spectacle fini. Il est quand même possible de formuler dans ce domaine aussi quelques thèses généralisantes. Ainsi observe-t-on une évolution de la conscience technique, des goûts et des préférences des créateurs des mises en scène. On renonce progressivement aux moyens riches de l'expression pour passer aux moyens pauvres, ce qui semble davantage convenir au drame et au théâtre religieux; c'est que celui-ci veut exprimer ce qui est inexprimable et il doit par conséquent avoir recours plutôt au raccourci, au symbole, à la généralisation. L'auteur a effectué l'analyse de quelques propositions scénographiques remarquables et du rôle de la musique dans les représentations.

Les matériaux sur lesquels est basée la présente étude, comporte: une bibliographie des textes dramatiques (exclusivement d'auteurs tarnoviens, plus de 50 textes), un riche éventail de sources et de travaux critiques ayant trait au théâtre religieux en général et au théâtre religieux à Tarnów, en annexe, des index des institutions et des organisations, une riche documentation iconographique enfin.

Les matériaux réunis par l'auteur peuvent être utiles à ceux qui voudront élaborer des monographies de l'activité culturelle et théâtrale d'un tel ou autre milieu.

La partie analytique du travail ainsi que les riches matériaux font voir le grand dynamisme de l'Église de Tarnów sur le plan de la propagation de la culture religieuse.